

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ
ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΛΕΜΜΥΔΟΥ
ΛΟΓΟΣ
ΟΠΟΙΟΝ ΔΕΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ

J.-P.MIGNE

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ

Α'. Παλαιὸς τις νόμος ἐπεκράτησε τοῖς πράγμασι συμφωνῶν, ὥστε τοὺς δούλους διδόναι τῷ βασιλεῖ· ὅπερ προξενεῖ πολλὴν τοῖς τοιούτοις δούλοις ὠφέλειαν· οὕτως γὰρ μέλλουσι πληροῦσθαι τὰ πρέποντα· ὁ γὰρ ἐμπιστευθεὶς τὴν τῶν πάντων διοίκησιν, ἐκεῖνος ἔχει τὴν προμήθειαν· διὰ τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν βασιλέα μηδὲν ἔχοντα ἴδιον, πρέπον ἐστὶν ἐκ τῶν κοινῶν λαμβάνειν, καὶ κοινὰ τὰ τῶν ὅλων ποιεῖν· ὡς ἂν ἐντεῦθεν οἰκονομῇ πάντας ἀσφαλῶς ἔχειν τὰ ἴδια, συγκροτοῦντας καὶ συμβοηθοῦντας ἀλλήλοις, καὶ διὰ παντὸς ἐπιμελουμένους ἵνα φυλάττωνται ἀδιαχώριστοι, ὥσπερ ἓν σῶμα ὄντες· οὕτω δὲ καὶ ζῶον ἀκαταμάχητον δύναται εἶναι, ἐὰν πάντα τὰ ἑαυτοῦ μέλη καὶ μέρη τὰς ἑαυτῶν ἐνεργείας πληρῶσιν· ὁ γοῦν βασιλεὺς κεφαλὴ καὶ νοῦς τῶν ὅλων ὑπάρχων, ἔχει δίκαιον λαμβάνειν ἀπὸ πάντων τελέσματα, εἰς τὴν αὐτῶν κατοχύρωσιν καὶ ἀσφάλειαν· ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγματευομένων, καὶ κερδαινόντων ἀρμόζει λαμβάνειν τὸν βασιλέα μερίδα· ἀπὸ δὲ τῶν ἐχόντων λογιότητα καὶ σοφίαν δέχεσθαι τὴν διὰ τῶν λόγων εὐφημίαν καὶ τοὺς ἐπαίνους· ὅπερ ἐστὶ χρησιμώτερον παντὸς ἄλλου τελέσματος, τόσον ὅτι καὶ οἱ λόγοι τῶν ἄλλων τεχνῶν εἰσι τιμιώτεροι· εἰ γοῦν ἀπάντων ἀνθρώπων ὑψηλότερος ὁ βασιλεὺς, ἢ δὲ φιλοσοφία τῶν ἄλλων τεχνῶν χρησιμωτέρα, τί ἄλλο ἀρμοδιώτερον εἰς βασιλέα τοῦ διὰ τῶν λόγων ἐπαίνου; ἐπειδὴ τὰ μεγάλα τοῖς μεγάλοις ἀρμόζει, καὶ τὰ ὑψηλὰ πάντων τοῖς ὑψηλοῖς· τοίνυν ἡ βασιλεία μὲν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἔχει Θεοῦ, ἢ δὲ φιλοσοφία εἰκόνα τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας· ὥστε ἡ βασιλεία ἢ μὴ ἀγαπῶσα τὴν σοφίαν μακρὰν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο πρέπουσι τῷ βασιλεῖ οἱ ἀπὸ τῆς σοφίας καρποί.

Β'. Ἀναγκαίως τοίνυν ἐστὶ πρῶτον εἰπεῖν τὸν ὅρον τῆς βασιλείας· ἐστὶ δὲ αὕτη λαοῦ στηριγμὸς ἀμετακίνητος· οὐκ ἐν ὑποκρίσει καὶ ἀπάτῃ ἐναντία τὰ ἔργα δεικνύουσα, καὶ τῷ ὑψηλῷ ὀνόματι ἀντιλέγουσα· πῶς δὲ ἐδραίωμα καὶ σύστασις μέλλει ὁ βασιλεὺς δικαίως ὀνομάζεσθαι, ἐὰν εἰς ἀλόγους ἐπιθυμίας ἐμπίπτῃ καὶ θυμοὺς ἀσχήμονας καὶ ἀτάκτους; Μᾶλλον μὲν οὖν ταραχῆς καὶ ἐμποδισμοῦ γίνεται πρόξενος, ὡς παράδειγμα τοῦ ὑπηκόου λαοῦ, ἀναγκαζομένου καὶ σπουδάζοντος μιμεῖσθαι αὐτόν· ὥστε ἀρμόζει τὸν βασιλέα, ἵνα πρῶτον ἑαυτοῦ βασιλεύῃ, καὶ μετὰ ταῦτα παντὸς τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ μὴ δυνάμενος μιᾶς οἰκίας τῆς ἰδίας κατάρχειν πῶς ἀληθῶς αὐτοκράτωρ πόλεων καὶ λαῶν ὀνομάζεσθαι δίκαιος; Εἰ δὲ ὁ τοιοῦτος λαίμαργος ὑπάρχει καὶ δοῦλος τῶν αἰσχυρῶν ἡδονῶν, ἄξιός ἐστι μισεῖσθαι καὶ ἀποστρέφεσθαι παρὰ τῆς ὑπερτάτης τιμῆς καὶ τοῦ ὕψους τῆς βασιλείας· τίς γὰρ οὐκ ἂν αἰσχυρθεῖ καὶ μόνον ἐνθυμηθεὶς βασιλικὴν σεμνότητα εἰς αἰσχυρὰς καὶ ἀπρεπεῖς πράξεις ἐμπίπτουσιν καὶ παρόμοια πάσχουσιν, ὥσπερ τινὲς ὑπὸ τῆς μυθευομένης μαγικῆς Κίρκης ἐκείνης εἰς χοίρους καὶ κύνας μεταβάλλοντο; χοῖροι μὲν γινόμενοι, ὡς

κυλιόμενοι ἐν τῷ βορβόρῳ τῶν ἡδονῶν· κύνες δὲ, ὡς λυσοῶντες καὶ ἐκμαινόμενοι πρὸς τοὺς ἀσελγεῖς ἔρωτας· τῷ δὲ βασιλεῖ καταπολύ ἐστιν εὐπρεπὲς τὸ παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ τῆς τοῦ λόγου σοφίας φάρμακον λογικὸν, ἐναντιούμενον πρὸς τὰς ἀκολάστους δυνάμεις τῆς ἡδονῆς, ὡσπερ ἐν τῷ μύθῳ βοτάνη τις λεγομένη μῶλυ· ἀλλὰ δὴ καὶ δίστομον ξίφος τὸ χωρίζον μετὰ συνετῆς γνώσεως τὸ καλὸν ἐκ τοῦ χείρονος· καὶ τὸ μὲν καλὸν ὡς ὠφέλιμον προκρίνον καὶ συνιστῶν, τὸ δὲ ἐναντίον, ἀποδιῶκόν τε καὶ μεμφόμενον· οὕτω γὰρ καὶ Ὀδυσσεὺς οὐ μόνον ἐξέφυγε τὰς γοητείας τῆς Κίρκης, ἀλλὰ καὶ τοὺς παθόντας ἠλευθέρωσε φίλους· καὶ τὸν βασιλέα πρέπει, ἵνα οὐ μόνον αὐτὸς ὑπάρχη ἀδούλωτος καὶ πεφυλαγμένος ἀπὸ πασῶν ἡδονῶν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἐλευθεροῖ καὶ διὰ λόγου καὶ ὑποδείγματος, καὶ ὕμνων ἱερῶν ἀκούειν διηγεκῶς. Εἰ γοῦν μεγάλην προξενεῖ λύπην εἰς τοὺς νουνεχεῖς καὶ φρονίμους ἀνθρώπους τὸ παρορᾶν τὸν βασιλέα αἰχμάλωτον τὸ ὑπήκοον, πόσῳ μᾶλλον ἐστὶ λυπηρὸν καὶ ὀδυνηρὸν, ἐὰν ὁ βασιλεὺς οικειοθελῶς αἰχμάλωτος γένηται ὑπὸ τῶν αἰσχυρῶν ἡδονῶν, καὶ εἰς ὄνειδος καὶ γέλωτα καταστή; κἂν γὰρ κρύπτηται καὶ σπουδάζῃ λανθάνειν, ἀλλὰ διαφυγεῖν οὐ δύναται τὸ τῆς συνειδήσεως ἀληθές, καὶ μάλιστα τὸν τὰ κρυπτὰ βλέποντα παντεπόπτην ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ τῆς αἰσχύνης ἔργα μισοῦντα· ὅπου τε τὰ πλείονα καὶ οἱ ἄνθρωποι βλέποντες καταγελοῦσι καὶ διασύρουσι, καὶ ὁ γέλωσ παραπέμπεται καὶ εἰς τοὺς ἐφεξῆς χρόνους· πολλοὺς γὰρ βλέπομεν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς βιβλίοις ὑβρίζομένους, καὶ πλείστους ἐπαινούμενους διὰ τὴν περὶ τὰ καλὰ σπουδὴν αὐτῶν, καὶ εἰς αἰωνίαν καὶ διηγεκῆ μνήμην περιλαλουμένους καὶ παραπεμπομένους. Βασιλεὺς Ἑλλήνων Ἀλέξανδρος, νικήσας Δαρεῖον, καὶ τὰς ἐκείνου θυγατέρας ὡς προτίμησιν τῆς νίκης διὰ τὸ ὑπερβολικὸν τοῦ κάλλους προσαγομένης αὐτῷ, οὐδὲ ἰδεῖν καταδέξατο· εἰπὼν αἰσχύνης ἄξιον εἶναι νικῆσαι μὲν ἄνδρας, ὑπὸ γυναικῶν δὲ ἠττηθῆναι. Ὅμοιον δὲ τούτῳ ἐποίησε Κύρος ὁ τῶν Μήδων καὶ Περσῶν βασιλεὺς· νικήσας γὰρ τὸν πόλεμον Ἀσσυρίων, καὶ παρὰ τοῦ στρατεύματος τὴν τῶν Σουσίων βασιλίδα ὡς λάφυρον λαβὼν διὰ τὴν τοῦ κάλλους ὑπερβολὴν, πολλὴν μὲν αὐτῆς ἐποίησατο ἐπιμέλειαν, ἰδεῖν δὲ οὐδόλως ἠξίωσεν, ἀποφηνάμενος φύλακας εἶναι χρὴ τῆς σωφροσύνης τοὺς βασιλεῖς, ἀλλ' οὐκ ἐπιβούλους, διὰ τε τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας, καὶ ὅτι σωφροσύνη ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν συνέχει τε καὶ συνάπτει· τὸ γὰρ δουλωθῆναι ταῖς ἡδοναῖς καὶ γυναικομανῆ φαίνεσθαι, καὶ ὡσπερ διὰ χαλινοῦ πρὸς τὰ αἰσχυρὰ φέρεσθαι ἔργα, καὶ δειλοὺς ποιεῖ τοὺς τοιούτους καὶ ἄφρονας· κἂν ῥωμαλέος λογίζεται εἶναι, δειλὸς ἐστὶ καὶ ἀθλιώτερος ἀρρώστου παντός, ἐπειδὴ τὴν δύναμιν παρέλυσεν τῆς ψυχῆς· καὶ εἴ τις τὴν κατάλυσιν τῶν ἱστορουμένων βασιλέων ἐξετάσει, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν λαγνείαν ἣν εἶχον, εὐρήσει τὸ αἴτιον· καὶ γὰρ ὁ Ἀσσύριος Σαρδανάπαλος πόθεν ἀφηρέθη τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ

Μήδου Ἀρσάκου, καὶ ταῦτα πλοῦτον ἔχων τοσοῦτον, καὶ τηλικούτον πλῆθος στρατεύματος ἐπαγόμενος; Πάντως ἀπὸ τοῦ ἐκμανῆναι ταῖς αἰσχίσταις ἐπιθυμίαις, καὶ τῆς οἰκείας δειλίας καὶ γυναικώδους ψυχῆς, ἥτις ἄνανδρον ἐποίησε καὶ τὸ στράτευμα· τῆς γὰρ κεφαλῆς παθαινομένης, ἀνάγκη καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα συμπάσχειν· Ἔως μὲν οὖν διὰ τῆς σωφροσύνης ὥπλιζεν ἑαυτὸν, ἰσχυρὸς ἦν καὶ ἅπασι φοβερός· ἀφ' οὗ δὲ τῶν ἡδονῶν δούλος ἐγένετο, ὑπὸ πάντων κατεπατεῖτο· καθὼς τις τοῦτο προεμαντεύσατο. Ὁ δὲ Δαρεῖος ὁ Ἀστυάγου υἱός, τὴν Βαβυλωνίων ἀρχὴν μετὰ πάσης εὐκολίας κατέλυσε, μέχρις ἂν τὴν σωφροσύνην ἐτίμα· ὕστερον δὲ εἰς ἀσέλγειαν ἐμπεσὼν, οὐ μόνον τὴν βασιλείαν ἀπώλεσεν, ἀλλὰ καὶ ζωῆς ἐστερήθη παρὰ Κύρου τοῦ Πέρσου ὃς εἶχε τὴν σωφροσύνην. Τί δὲ κατέβαλε τὸν τοῦ Ἀρσάμου Δαρεῖον καὶ πᾶσαν κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τῶν Περσῶν; Πάντως ἡ περὶ τὰς ἀκολασίας ὄρεξις καὶ ἐπιθυμία. Καὶ ἵνα τοὺς μὲν παλαιοὺς καταλείψωμεν, τῶν δὲ νεωτέρων μνησθῶμεν, ἐρῶ· Τί ἄλλο τὴν μεγαλόπολιν ταύτην αἰχμάλωτον τοῖς Λατίνοις παρέδωκε, καὶ πάσης συμφορᾶς τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν, ἢ ἡ ἐπίψογος τῶν τότε κρατούντων διαγωγή, καὶ ἡ ἐντεῦθεν χαύνωσις καὶ δειλία; καὶ γὰρ ἕτερον οὐδὲν τι καὶ τοὺς ἄνδρας γυναικώδεις ποιεῖ, ὡς ἡ πρὸς γυναῖκας ἄλογος ὀρμὴ καὶ ἐμπάθεια· ἐκ τούτων γὰρ σαθροῦται καὶ σῶμα καθόλου· σωφροσύνη μὲν γὰρ ἐνδυναμοῖ σῶμα καὶ ψυχὴν ἰσχυροποιεῖ, ἀκολασία δὲ καὶ ἀμώτερα βλάπτει καὶ ζημιοῖ· κἂν γὰρ δοκῆ ὁ ἀκόλαστος ὑγίαν ἔχειν καὶ εὐκрасίαν σωματικὴν, οὐδὲν διαφέρει τῶν μυθευομένων τοῦ Ἀδώνιδος κήπων, οἵτινες καὶ ἐπάνω τῶν λίθων πεφυτευμένοι πολλὴν ἐλάμβανον γέλωτα. Οἷα δὲ τὰ σπουδάσματα τῆς πορνικῆς ἐργασίας, τοιαῦτα καὶ τὰ τῆς ὑγείας τῆς ἐξ αὐτῆς ὄνειρον παντὸς ἀσθενέστερα· φθείρει γὰρ τὴν ζωὴν, καὶ τὸν τῆς ἀνδρίας θεμέλιον ἀνατρέπει. Τὴν δὲ φρόνησιν εἰς τὸ ἐναντίον καὶ τὸ μηδὲν γινώσκειν παρασκευάζει· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ματαίως ποιεῖ φέρεσθαι ὡς ὕλην ἀργὴν τεχνίτην μηδαμῶς ἔχουσα. Διὰ ταῦτα τῶν ἀναγκαιοτάτων τῷ βασιλεῖ κρατεῖν καὶ βασιλεύειν τῶν ἡδονῶν.

Γ' . Τὸ δὲ ὀργίλον καὶ μανικὸν παραπέμπει εἰς τοὺς ληστὰς· τούτων γὰρ ὁ θυμὸς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν ἐστὶ τοῦ ὄφεως· καὶ τὸ ἀπηνὲς καὶ ἀσυμπάθητον κατὰ τὴν τῶν πονηρῶν δαιμόνων μισανθρωπίαν. Ὁ δὲ ταχθεὶς κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ πλάσματος αὐτοῦ, ἡγουν τῶν δούλων τὴν ἐπιμέλειαν πιστευθεὶς, τὸ γαληνὸν ὀφείλει ἔχειν καὶ ἡμερον καὶ φιλόανθρωπον· γινώσκων καλῶς ὅτι χρεωστεῖ περιέπειν ὡς συγγενὲς τὸ ἀρχόμενον καὶ καθὼς ἑαυτὸν· καὶ τῶν μὲν ὑγαινότων ποιεῖσθαι προμήθειαν, ἐπισκέπτεσθαι δὲ παντοίως τοὺς ἀρρώστούοντας, καὶ θεραπεύειν κατὰ πᾶσαν πρόνοιαν καὶ σπουδὴν, καὶ οἰκειοῦσθαι τούτους δι' εὐεργεσίας καὶ ἰλαρότητος.

Εἰ δὲ τινὰς ἴδοι μετὰ τὸ εὐεργεσιῶν τε καὶ δωρεῶν ἀπολαύειν συχνῶν, ἀνυποτάκτους καὶ μὴ εὖνοϊαν ἔχοντας, καὶ αὐστηρότερον ἀνάγκη τούτοις προσφέρεσθαι· πλὴν καὶ οὕτως ὡς οἰκείους αὐτοῦ μέλεσι συλλυπεῖσθαι τοῖς πάσχουσιν· οὕτω γὰρ ὁ βασιλεύων εἰς ἑαυτὸν ἔλκει τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ· οὕτω τὴν βασιλείαν ἔχει μόνιμόν τε καὶ ἀκατάλυτον· οὕτω παρὰ πάντων φιλεῖται, καὶ παρὰ πάντων ὡς ἀφ' ἑνὸς στόματος εἰς πάντα τόπον διαφημίζεται· τοιούτοις ἐπαίνοις πλεκόντων καὶ στεφανούντων τὸν βασιλέα, καὶ ἀπὸ συμφωνίας λεγόντων, Οὗτός ἐστιν ὁ σωφρονέστατος· ὁ πραότατος, ὁ ἐξομοιούμενος τῷ Θεῷ· τὸ δὲ δι' ὀλίγων τι πλημμέλημα ἀπηνῶς καὶ ἀπανθρώπως τοὺς δούλους κολάζειν οὐδὲν διαφέρει τοῦ διὰ μανίαν διαμονικὴν τὰς ἰδίας κατατρώγοντος σάρκα· καὶ γὰρ ὡσπερ ἐν τῇ τοιαύτῃ μανίᾳ ἢ ταύτης ὁρμῇ κατισχύει τῶν ὀδυνῶν, οὕτω καὶ τὸ τοῦ θυμοῦ ἀκράτητον ἀναισθητεῖν τοὺς βουλομένους παρασκευάζει πρὸς τὰς κολάσεις, καὶ οὐδὲν ἀφήσει νοεῖν ὅσην ἔχουσι λύπην οἱ κολαζόμενοι· καὶ ὅτι τῆς αὐτῆς ἐστὶ φύσεως ὁ κολαζόμενος ἄνθρωπος, καὶ πόσῃ ὑπομένει τὴν λύπην, καὶ ὅπως ὁ συμπαθὴς Θεὸς μεγάλην ἐπάγει κατ' αὐτοῦ τὴν τιμωρίαν τε καὶ ἐκδίκησιν· οἷον ἔτυπέ τις καὶ ἔδειρέ τινα πικρῶς διὰ ῥάβδου, καὶ τρόπον ἕτερον ἐμαστίγωσεν ὑπὸ ἀλόγου θυμοῦ κινηθεὶς· ἀντετύφθη, ἀντεπλήγη ὑπὸ πυρετοῦ τυχόν, ὑπὸ κεφαλῆς ἄλγους, ὑπὸ ῥίγους καὶ ὑπὸ ἐτέρων μεγάλων ἀσθενειῶν· ὅτε δὲ πλέον τι ἐκακοποίησε, καὶ πλείονα τιμωρίαν καὶ ἄμυναν ἀπέλαβεν ἀπὸ Θεοῦ. Εἰ δὲ τὰ τῆς δίκης οὐ παρευθὺς, δώσει τὴν τιμωρίαν καθ' ὃν οὐ γινώσκει καιρόν· ὡσπερ ἐν τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς λογίοις ἀκούομεν καὶ διδασκόμεθα, ὅτι ἐν ἄλλοις πταίομεν καιροῖς, ἐν ἄλλοις ἀπολαμβάνομεν· ὡσπερ οἶδαμεν ὑπὸ λιμοῦ παθόντας καὶ τοὺς Γαβαωνίτας. Εἰ δ' ἴσως τοῦ χρόνου παρατρέχοντος ἀτιμώρητος φαίνεται, ἀλλ' ἐν τῷ τέλει τῆς ζωῆς πολλαπλασίονα ὑποστήσεται καὶ δώσει τὴν τιμωρίαν. Τέως γε μὴν οὐ δυνατόν διαφυγεῖν αὐτὸν τὸ παρὰ πάντων μισεῖσθαι· κἂν διὰ δειλίαν οἱ μισοῦντες οὐ δεικνύουσι τὸ μῖσος, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς ψυχῆς καὶ ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἔχουσι κατ' αὐτοῦ. Καταπολὸν δὲ ἐστὶ καλλίων καὶ ὠφελιμώτερος ὁ διὰ τὴν χρηστότητα τῆς γνώμης καὶ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἀρετὴν ἀπὸ κοινῆς γνώμης αἰρετὸς βασιλεὺς τοῦ διὰ τὸ κολαστικὸν καὶ τὸ βίαιον φοβεροῦ φαινομένου· τὸν μὲν γὰρ ἀπὸ διαθέσεως καὶ γνώμης κοινῆς αἰρετὸν βασιλέα καὶ ἀγαπῶσι καὶ μετ' εὖνοϊας φοβοῦνται· τὸν δὲ κολαστικὸν ἐπιθυμοῦσι σφόδρα ἐκφεύγειν. Πῶς δ' ἂν τις δύναιτο λέγειν, πόσῃ ἔχει τὴν ἀσημοσύνην ὁ βασιλεὺς, εἴπερ θυμοῦται ἀκράτητα, καὶ οὐ συνήθη ποιήσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπομένειν καὶ κατέχειν τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ; ὅποτε ἢ τούτου φλόξ ἀνάπτει τὴν καρδίαν καὶ ἀναφλέγει, τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος περιζέοντος καὶ ταρασσομένου· ἐν γὰρ τοῖς ἀγγείοις τοῦ σώματος τὸ αἷμα στενοχωρούμενον, καὶ πρὸς τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν βιαζόμενον

τρέχειν, τὸ μὲν πρόσωπον ὠγκωμένον ποιεῖ, καὶ ἀπὸ ἀναιδεΐας ἐρυθρόν· εἶτα καὶ μέλαν, τοῦ λοιποῦ σώματος κλονουμένου τε καὶ ταραττομένου· τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς πυροειδεῖς καὶ φλογώδεις, καὶ οἴους τῶν δρακόντων ἀκούομεν, ἀτάκτως καὶ συνεχῶς κινουμένους τε καὶ ἀναπηδῶντας, καὶ τοὺς οἰκείους ὄρους ἐκφυγεῖν βουλομένους· τὴν δὲ φωνὴν ἐπὶ μέγα ἐξάγει· καὶ τοὺς λόγους ἀτάκτους καὶ μὴ δηλοῦντας ποιεῖ σαφῶς τὰ λεγόμενα, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὀργῆς. Βασιλέως τοίνυν οὕτω διακειμένου, ποταπὴν οἴησεται τις τὴν κατάστασιν τῆς τούτου ψυχῆς; Ὡς εὐστόχως ἄρα καὶ καλῶς εἶπεν ὁ Σολομὼν, ὅτι θυμώδης ἀνὴρ οὐκ εὐσχήμων· διὰ τοῦτο καὶ ἀπρεπὲς καθόλου καὶ ἀνάξιον τὸ τοῦ θυμοῦ πάθος τῆς βασιλικῆς κοσμιότητος.

Δ'. Λαῶν κοσμήτορες οἱ βασιλεῖς ἔκπαλαι παρὰ τῶν σοφῶν ὠνομάσθησαν, καὶ ποιμένες λαῶν. Ὁ δὲ προτιμηθεὶς εἰς καλλωπισμὸν λαοῦ, ὥσπερ ἐν πολέμοις ὁ στρατηγός, καθὰ πρῶτος ἀρχηγός καὶ διδάσκαλος τῶν ἡθῶν, πόσῃν πλέον τῶν ἄλλων ὀφείλει ἔχειν οὗτος τὴν κοσμιότητα; πόσῃν δὲ ἐπιμέλειαν καὶ περὶ τὰ πρόβατα ὁ ποιμὴν ἐνδείκνυται; ἄγων μὲν ἐπὶ νομᾶς ἀγαθᾶς, τέρπων δὲ καὶ εὐφραίνων αὐτὰ μετὰ αὐλῶν καὶ ἁσμάτων· οὐ καταδεσμεύων, οὐδὲ πιέζων, οὐδὲ θλίβων, οὐδὲ λυπῶν, διὰ πρόφασιν αἰτιῶν· ταῦτα γὰρ οὐ καλοῦ εἰσι ποιμένος, οὐδὲ κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν ὀρισμὸν τιθέναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ποιμνῆς πεπαιδευμένου. Τὸ δὲ μὴ λυπεῖσθαι ἐπὶ τῇ τάλαιπωρίᾳ καὶ τῇ συντριβῇ τῶν ἀρχομένων, τῆς ἴσης καὶ ὁμοίας φύσεως ἠξιωμένων παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ τέρπεσθαι καὶ χαίρειν ἐπὶ τοῖς ἐτέρων κακοῖς, ὁμοίον ἐστὶ τῆς ὁμότητος καὶ θηρωδίας τοῦ διαβεβοημένου ἐκείνου Ἐχέτου. Ὁ Σέσωστρις ὁ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Ἀσσυρίων δυνάστης, βασιλέας πολλοὺς δουλῶσάμενος, σχεδὸν γὰρ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κόσμου ὑπεποιήσατο ἐπὶ τοσοῦτον ἀναιδεΐας καὶ ἀναισχυντίας ἐχώρησεν, ὥστε τοὺς κρατηθέντας ὑπ' αὐτοῦ βασιλεῖς ὑποζεύξαι ἐν ἄρματι, μετὰ πολλῆς ἀπονοίας τε καὶ ἐπάρσεως ἐπάνω καθίσας αὐτῶν, ἀντὶ ἀλόγων ζώων ἐχρήτο τοῖς βασιλεῦσι, τερπόμενος ἀλογίστως καὶ θρασυόμενος. Ἐνὸς δὲ τῶν ὑποζευγμένων βραδύνοντος πρὸς τὴν κίνησιν, τὴν αἰτίαν ἐρωτήσας ὁ Σέσωστρις, ἤκουσε παρ' ἐκείνου, διὰ τοῦτο βραδύνειν, ὅτι τὸν λογισμὸν εἶχε βλέποντα τὴν κίνησιν τῶν τροχῶν. Καταλαβὼν δὲ ὁ Σέσωστρις ὅτι τὸν τοιοῦτον λόγον εἶπεν αὐτῷ, τὸ τῆς τύχης δηλῶν ἄστατόν τε καὶ μετάβολον, πραότερος εἰς τὸ ἐξῆς καὶ συμπαθέστερος ἦν. Ἰέρων δὲ ὁ Συρακούσιος, καὶ ταῦτα μὴ βουλομένων ἄρξας τῶν Σικελῶν, οὐδένα τῶν ἀντιμαχομένων καὶ πολεμίων ἐλύπησεν ἐπιλαβόμενος τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ μᾶλλον εὐηργέτει τούτους διὰ παντός, καὶ ὡς πατὴρ ἰλαρὸς πρὸς ἅπαν τὸ πλῆθος διέκειτο· ἄρξας οὖν ἔτη πεντήκοτα τέσσαρα, διεφύλαξε μὲν τῇ πατρίδι τὴν εἰρήνην, ἑαυτῷ δὲ τὸ ἀτάραχόν τε καὶ ἀνενόητον· καὶ πολλάκις δὲ βουλευθεῖς

παραιτήσασθαι τὴν ἀρχὴν, κοινῇ παρακλήσει τοῦ πλήθους διεκωλύθη· ἐπὶ τοσοῦτον ἡγαπᾶτο παρὰ πάντων τῶν ἀρχομένων, σωφρονικώτατος ὢν καὶ εὐεργετικώτατος, καὶ μᾶλλον ἡμερώτατος. Ὅμοιος αὐτῷ ἦν καὶ Ἄλκιμος ὁ Λυδός· διὰ τοῦτο ἐν γαλήνῃ καὶ ἀφθονίᾳ τὸ ὑπήκοον ἐποίησε ζῆν· μετὰ δὲ παρέλευσιν ἑπτὰ χρόνων τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ συναχθέντες πάντες ὁμοῦ οἱ λαοὶ παρεκάλουν τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως αὐξάνεσθαι· γενόμενος δὲ πολυχρόνιος, τοῖς μὲν Λυδοῖς εὐδαιμονίαν κατέλιπεν, ἑαυτῷ δὲ κλέος καὶ ὄνομα μέχρι καὶ τοῦ νῦν χρόνου. Ἐπαινῶ τὸν ἐν βασιλεύσειν αἰοιδίμον Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν ὅτι ἐν τοῖς ἐκείνου προστάγμασιν ἀντὶ τοῦ γράφειν, *Ἡ βασιλεία μου διορίζεται, Ἡ γαληνότης μου παρακελεύεται*, ἔγραφε· δηλῶν ὅτι τὸ γαληνὸν καὶ ἡμερον ἴδιον ἐξαιρέτως τῶν βασιλέων, πλεον κοσμοῦν αὐτοὺς καὶ καλλωπίζον τῆς ἀλουργίδος τε καὶ τοῦ διαδήματος· αὐτὰ γὰρ ἴσως καὶ τύραννοι ἔχουσι. Γαληνότης δὲ μόνη τῆς βασιλικῆς ἀξίας ἐστὶν ἄσυλος θησαυρὸς καὶ ἀνεπιβούλευτος· διὸ πολλοὶ τῶν πάλαι βασιλέων ἔργοις καὶ λόγοις ἐφιλοσόφησαν περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς· οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν ἄλλων Τραϊανὸς ὁ βασιλεὺς τὸν πατέρα Νερούαν διαδεξάμενος, καλῶς καὶ αὐτὸν βασιλεύσαντα ἐμιμείτο· τοσοῦτον γὰρ εἶχε τὸ ταπεινὸν καὶ συμπαθὲς καὶ ἀπρόσιτον ὡς καὶ παντὶ λυπουμένῳ συμπάσχειν, καὶ συνάλγειν· καὶ πρὸς τοὺς πταίοντας ἀνεξίκακον εἶναι, λέγων, Ἀρμόζει τῷ βασιλεῖ ἐξισοῦσθαι Θεῷ καὶ τῶν παισάντων τῶν δούλων ἀνέχεσθαι· διὰ τοῦτο καὶ συγγνώμης ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ οὐ μόνον τῶν ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, τὸ μέγιστον καὶ παράδοξον, ταῖς δεήσεσι τοῦ θαυματουργοῦ Γρηγορίου, οὗ ὁ διάλογος· τῆς γὰρ φιλάνθρωπίας καὶ συμπαθείας ἧς ἐκεῖνος πλουσίως μετεδίδου τοῖς πταίουσιν, ἔτυχε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τῆς ζωῆς τέλει παρὰ Θεοῦ, τοῦ ἀποδεχομένου μὲν τὸ συμπαθὲς καὶ φιλάνθρωπον, μισοῦντος δὲ τὸ ἀπηνὲς καὶ ἀπάνθρωπον· καὶ τοὺς πρὸς ὁμόφυλον ἀκαμπεῖς καὶ ἀσυμπαθεῖς καταξίαν κολάζοντος· ἔδειξε γὰρ ὅτι συνεργούσης εὐχῆς δικαίου νικᾷ τὸ συμπαθὲς καὶ αὐτὴν τὴν ἀσεβείαν. Ὅτι δὲ καὶ σωφροσύνην εἶχεν ὁ Τραϊανὸς ὁ βασιλεὺς κοσμοῦσαν αὐτῷ, πρόδηλον· ἐπειδὴ οὐδεὶς κἂν τὰς λοιπὰς ἀρετὰς ἔχη, χωρὶς αὐτῆς σωφροσύνης τὸν Κύριον ὄψεται· καὶ γὰρ ἀδύνατον ἄνευ σωφροσύνης ἔχειν τινὰ ἀρετὴν ἑτέραν ἀνόθευτον· ἀνδρεῖον γὰρ πῶς ἂν τις εἴπῃ κατὰ τῶν σαρκικῶν παθῶν ἀνανδριζόμενον; ὁ γὰρ ἑαυτὸν τε καὶ τὴν μεθ' ἧς ἀσελγαίνει μὴ παραιτούμενος ἀδικεῖν πάντως οὐδὲ δίκαιός ἐστιν ὁ τοιοῦτος, ἀλλ' οὐδὲ φρόνιμος ὁ μὴ ζητῶν τὸ φέρον ὄνησιν αὐτῷ καὶ ὠφέλειαν τὴν ἀρίστην, λέγω δὴ καὶ τὸν ἀγιασμόν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν δούλον ποιῶν ἀκαθάρτων ὀρέξεων, καὶ διὰ τὴν μυσαρὰν καὶ βδελυκτὴν ἡδονὴν τῶν ἀρρήτων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν ἀποστερῶν ἑαυτόν.

Ε΄ . Ἔστι δὲ καὶ ὁ τῶν χρημάτων ἔρωσ ἀπρεπὴς μάλιστα τῷ βασιλεῖ καὶ ἀνάρμοστος· τέσσαρα γὰρ ἀπὸ τῆς φιλοχρηματίας γεννῶνται τὰ κάκιστα· τὸ μικροπρεπὲς καὶ φειδωλὸν ἐν ταῖς δόσεσι· τὸ καπηλικὸν καὶ πλεονεκτικὸν ἐν τῷ παρ' ἑτέρων λαμβάνειν αὐτῷ· τὸ μὲν γὰρ μηδόλως ἢ μετὰ βίας καὶ ὀλίγοις εὐεργετεῖν δουλικόν· δοῦλος γὰρ οὐ δίδωσιν· εἰ δ' ἴσος δώσει, καὶ τοῦτο πάνυ μικρὸν καὶ ὀλίγον, καὶ ἀπὸ κλοπῆς τῶν τοῦ δεσπότητος πραγμάτων. Ὁ γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα δεδουλωμένος πῶς ἂν ἔχη δίδοναι; τὸ δὲ πολλοῖς μὲν δίδοναι πλὴν μετὰ μικρολογίας, καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς ἀξίους πολλῶν, τοῦτο εὐτελοῦς τινος καὶ οὐδαμινού, οὐ μὴν τοῦ εἰς βασιλικὸν καὶ ὑψηλὸν θρόνον ἐγκαθημένου. Τὸ δὲ τοῖς ταπεινοῖς πράγμασι συναναμίγνυσθαι, καὶ τοὺς τῶν κοινῶν ἀνθρώπων πορισμοὺς ἀνελευθέρως μηχανᾶσθαι καὶ οἰκονομεῖν, ὥστε μεταφέρειν εἰς τὸ δημόσιον καὶ ὑποκλέπτειν καὶ ὑπαρπάζειν τὴν τοῦ ὑπηκόου ζωὴν, τοῦτο καπηλικόν. Τὸ δὲ ἀπαιτεῖν τέλη παράλογα καὶ ὑπὲρ τὴν τῶν ἀρχομένων δύναμιν ἀναιδεστάτης πλεονεξίας καὶ ἀδικίας ἐστίν. Ὅθεν τὴν τῆς φιλοχρηματίας κακίστην νόσον ἀμαυροῦσαν μὲν καὶ σκοτιζούσαν τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος, τὴν δὲ βασιλείαν ἐλαττοῦσαν καὶ ἀκρωτηριάζουσαν, δεῖ μισεῖν ἐξ ὅλης ψυχῆς· ταύτην γὰρ τὴν φιλοχρηματίαν ὁ μὲν βασιλεὺς Περσεὺς ἀγαπήσας, ἐξεβλήθη καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ καὶ τιμῆς· καὶ κατασχεθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἦγετο δέσμιος· καὶ μετὰ τῶν χρημάτων εἰς σκοτικὸν λάκκον ἐνεβλήθη, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἀθλίως ἀπώλεσεν· πολλὰ διὰ τὴν ἀφροσύνην καὶ φιλοχρηματίαν καταγελασθεὶς, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος χρόνου καταγελάται. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ θαυμάσιος βασιλεὺς, τὴν φιλοχρηματίαν νικήσας, καὶ τὸ ταύτης πάθος μισήσας καὶ βδελυξάμενος, σχεδὸν τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἐν βραχεῖ χρόνῳ γέγονε βασιλεὺς· θησαυροὺς γὰρ οὗτος τοὺς φίλους ἠγούμενος, οὐς συνασπιστὰς εἰς πάντα πόλεμον εἶχε καὶ βοηθοὺς, παρὰ πάντων ἐπαινεῖται, πολλῶν βασιλέων μείζων γενόμενος, καὶ μέχρι τοῦ νῦν θαυμαζόμενος. Ταύτης τῆς γνώμης καὶ Κῦρος ἐτύγχανε· πάντα γὰρ χρήματα τοῖς φίλοις δωρούμενος, τὰ πάντων ἔχειν ἐνόμιζε· καὶ πλουτίζων τοὺς αὐτοῦ καὶ κοσμῶν, αὐτὸς ἠγαλλετό τε καὶ ἐφαιδρύνετο. Τινὸς δὲ εἰπόντος αὐτῷ, Σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, πότε κοσμήσεις σαυτόν; Καὶ μὴν ἐξόχως, εἶπε, Κεκόσμημαι, πάντας ὑμᾶς κεκοσμημένους ὄρων. Ἄλλου δὲ τινος ἐρωτήσαντος αὐτόν, Διατί οὐ πλουτεῖς; Καὶ μὴν, εἶπε, τοῦτο μέγας πλοῦτος ἐμοί, ὅτι βλέπω πλουτοῦντας πάντας τοὺς ἡμετέρους. Ὁ τοιοῦτος Κῦρος πατὴρ ἐκαλεῖτο διὰ τὸ συμπαθὲς, καὶ τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἐπιμελεῖσθαι, ἵνα πάντα τὰ κάλλιστα ἔχουσιν οἱ ὑπὸ τὴν ἐκείνου ἀρχήν. Ὁ δὲ Καμβύσης διὰ τὸ τὰ ἐναντία τούτῳ ποιεῖν, χαλεπὸς καὶ πικρὸς δεσπότης ἐλέγετο. Ὁ δὲ Δαρεῖος φιλοχρήματος ὢν καὶ φειδωλὸς καὶ αἰσχροκερδὴς καὶ τρόπους ἐπινοῶν χρημάτων συναγωγῆς, κάπηλος ὠνομάζετο. Ἀλλὰ καὶ Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαίων στρατηγὸς οὕτως ἀπὸ ψυχῆς ἐμίσει

τὴν τοιαύτην νόσον περὶ τὰ χρήματα, ὥστε ὡς εἶδε ποτέ τινα τῶν στρατιωτῶν ἀπεμπολήσαντα ὃν εἶχεν αἰχμάλωτον, ἀφελόμενος τὴν ἀσπίδα, τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος αὐτὸν ἀπεδίωξε, εἰπὼν, Ἐμοὶ μὲν ἀντίστρεψον τὴν ἀσπίδα· σὺ δὲ σὺν τῷ καπήλῳ εὐτρέπισον. Κάτων δὲ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς τοὺς ἐλθόντας εἰς αὐτὸν πρέσβεις ἀπὸ Βρετανίας ἔνεκεν φιλίας καὶ ἀγάπης, καὶ πολλοὺς χρυσοῦ κομίσαντας θησαυροὺς, ἐκείνους μὲν ἠδέως καὶ μετ'εὐφροσύνης ἐδέξατο, καὶ τὴν φιλίαν ἦν ἐζήτουν ἀποδεξάμενος ἔστερξε· τὸν δὲ χρυσὸν ἀπεπέμψατο [εἰπὼν] ὡς οἱ δοῦλοι μὲν εἰσὶν ὠνητοί, οἱ δὲ φίλοι αἰρετοί. Τοσοῦτον δὲ καὶ οὗτος καταφρονητὴς ἐγένετο τῶν χρημάτων· διὰ τοῦτο καὶ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς οἰκουμένης γέγονε περιώνυμος. Ὅσα δὲ ἀμφοτέροι οὗτοι οἱ στρατηγοὶ ὁ τε Κῦρος καὶ ὁ Ἐπαμινώνδας τοιοῦτοι φανέντες τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σύνεσιν κατάρθωσαν μεγαλοπρεπῶς, λεγέτωσαν ἄλλοι, ὅσοι τὰς περὶ αὐτῶν ἱστορικὰς βίβλους ἀνέγνωσαν· Ἀλεξάνδρου γὰρ καὶ Κύρου καὶ Ἐπαμινώνδου κατορθώματα μεγάλου πυρσοῦ φαίνει λαμπρότερον· καὶ μόνοις εἰσὶν ἄγνωστα τοῖς ῥαθύμως καὶ ἀμελῶς ἔχουσι περὶ τὰ καλά· καὶ οὐδέποτε συντελεσθήσονται ταῦτα, μέχρις ἂν ὁ ἥλιος περιουγάζῃ τὴν γῆν· καὶ εἰς οἶον δὲ ἕτερον τὰ τρία ταῦτα συνέλθωσι, τὸ τε σωφρονικόν, τὸ πρᾶον, καὶ τὸ φιλότιμον, ἐκεῖ πάντως ἀκολουθοῦσι τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ ἡ δόξα· σωφροσύνη μὲν γὰρ ἀνδρίας ἐστὶ παίδευμα καὶ μελέτημα, προξενοῦν τροποῦσθαι τοὺς πολεμίους τε καὶ ἐχθρούς· πραότης δὲ καὶ τὸ ἀνεξίκακον γυμνάσιόν ἐστι μεγαλοψυχίας τε καὶ ὑπομονῆς, καὶ ἄντικρυς πρόξενος τοῦ παρὰ πάντων στέργεσθαι καὶ φιλεῖσθαι· τὸ δὲ γε φιλότιμον καὶ εὐεργητικὸν καὶ τοὺς συμμάχους καὶ φίλους ἐνδυναμοῖ, καὶ τοὺς ἀχένας τῶν ἐχθρῶν καταστρέφει· καὶ τὸ οἰκεῖον κατωχυρωμένον ποιεῖ, καὶ τὸ ἀλλότριον καὶ ξένον δουλοῖ, καὶ ἀνοίγει πᾶν στόμα, καὶ πᾶσαν γλῶσσαν διερεθίζει πρὸς ἔπαινον· ὥστε τὰ τρία ταῦτα τὰ προτεθέντα, ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, νίκης καὶ λαμπρᾶς δόξης εἰσὶ πρόξενα τῷ τούτοις κεκοσμημένῳ. Μῦθος ἐστὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι δὴ μῆλα χρυσᾶ ὁ Ἡρακλῆς ἀφελόμενος ἀπὸ τῶν θυγατέρων τοῦ Ἄτλαντος Ἑσπερίδων, ὅτε ἀπέκτεινε καὶ τὸν ποικιλόμορφον καὶ ἑκατοντακέφαλον δράκοντα· δοκεῖ γοῦν ἀπὸ ἀλληγορίας, ὅτι μῆλα μὲν λέγονται διὰ τὴν νίκην, χρυσᾶ δὲ διὰ τὴν δόξαν· ὁ γοῦν τὰ τρία ταῦτα μισήσας, ἤγουν ἡδονὴν, ὀργὴν καὶ χρημάτων ἔρωτα, εἰς ἃ ὡς ἐπὶ πολὺ περιπίπτουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἔχοντες ἐπὶ τούτοις, ὡς Ἄτλαντα, τὸν ἀνένδοτον λογισμὸν, οὗτος ὁ ταῦτα νενικηκῶς, τέλειός ἐστι καὶ ἀξιοθαύμαστος, προλαμβάνων ἐν τῇ νεότητι τὰ ἐν γῆρα πρέποντα κατορθώματα, καὶ τὸ τῆς ἀμελοῦσης ψυχῆς θηρίον μετὰ σπουδῆς καταβάλλον, καὶ ῥαθύμως διακειμένης περὶ τὰς λογικὰς κατὰ φύσιν ὁρμὰς, αἵτινες τὰς παρὰ φύσιν καὶ ἀλόγους κινήσεις καταβάλλουσι· πρὸς γὰρ τὸ ἰσχυρὸν τε καὶ ὑψηλὸν τοῦ ἡγεμονικοῦ δειλιᾶ καὶ νεκροῦται τὸ ἀπηλλοτριωμένον καὶ παρὰ φύσιν·

καὶ πάσχει πλέον ἢ αἴλουρος ὠρυομένου λέοντος· ὥσπερ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπὸ τοῦ ῥαθυμεῖν καὶ ἀμελεῖν, καὶ ἀγαπᾶν ὕπνους πλέον τοῦ δέοντος, ἰσχυροποιοῦνται τὰ πάθη καὶ θράσος λαμβάνουσι· καὶ παραλαβόντα τοῦτον ὡς αἰχμάλωτον τὰ τοιαῦτα πάθη, ἀποτυφλοῦσιν ὥσπερ ἡ Δαλιδὰ τὸν ἀνδρικότατον ἐκεῖνον Σαμψῶν, τὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τρίχας ἐκκόψασα· καὶ γίνεται εἰς ἐμπαιγμὸν καὶ τυφλὸς καὶ ἀναίσθητος.

Σ'. Ἔστιν ὅτε καὶ ὑπὸ ματαίας ἐπάρσεως δόξαν τὴν αἰσχύνην ἠγούμενος· ἂν δὲ καὶ κόλακες αὐτὸν οἱ κατάρτοι καὶ ἐπίτριπτοι καὶ φθορεῖς πλησιάζοντες κολακεύωσι, καὶ τὰ πρὸς χάριν καὶ ἡδονὴν λέγωσιν, ὡς γνησίους τούτους φίλους ἀσπάζεται, μὴ δυνάμενος διακρίνειν ὅσῃ ἔχουσι τὴν διαφορὰν φίλοι καὶ κόλακες· οἱ μὲν διὰ παντός, ἠγουν οἱ κόλακες, ἐπιχειροῦσι τὰ πρὸς ἡδονὴν λέγειν, καὶ βλάβης εἰσὶ πρόξενοι· φίλοι δὲ πρὸς τὸ λυσιτελεῖς καὶ ὠφέλιμον βλέπουσιν, εἰ καὶ πρὸς τὴν αἴσθησιν οἱ τούτων λόγοι φαίνονται λυπηροί· οἱ μὲν γὰρ πρὸς μόνον σπουδάζουσι τὸ λαμβάνειν, οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τοῦ φίλου ἔτοιμοι δοῦναι καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν· καὶ ὅτι κόλακες μὲν, καὶ τῶν κοράκων εἰσὶ χεῖρονες· ὥσπερ ἐκεῖνοι τῶν σωμάτων τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὕτω καὶ οὗτοι τὴν ψυχὴν ἐκτυφλοῦντες· φίλοι δὲ ἀντὶ ἄλλων εἰσὶν ἑαυτῶν· πολλάκις μὲν γὰρ ὑπὸ χυνότητος πάσχουσι τοῦτό τινες, καὶ ἄγονται ὡς ἀνδράποδα ὑπὸ τῶν κολάκων· πολλάκις δὲ καὶ ἐξ ἀπονοίας τε καὶ ἐπάρσεως· λέγουσι γὰρ καὶ Ἰππόνου τὸν Κορίνθιον, πολλὰς καὶ ἄλλας νίκας νικήσαντα, καὶ αὐτὰς Ἀμαζόνας κατατροπώσαντα, ἐπεὶ ἐξ ἐπάρσεως ἐβουλήθη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν αἰθέρα διὰ τοῦ Πηγάσου ἵππου δραμεῖν, πεσεῖν πτώμα δακρύων ἄξιον· τοὺς ὀφθαλμοὺς γὰρ ἐκτυφλωθεὶς, περιπάτει πλανώμενος, μηδὲ χειραγωγὸν ἔχων τὸν ὁδηγοῦντα. Ὁμοίως καὶ ὁ ἀνθρώπινος λογισμὸς, εἰ καὶ μετὰ τῶν ἡδονῶν ἀλαζονευσάμενος νικήσει πρότερον, κατασβέσει τε τὴν αὐτῶν φλόγα, καὶ τὸν θυμὸν πατάξει, καὶ τὸ τῆς φιλοχρηματίας βάρος ἀπορρίψει, κατορθώσας νίκην ἀρίστην, ὅτι πάσας χαμαιζήλους πράξεις ὑπερανέβη, ἐὰν μὴ μέχρι τούτου στήσῃ τὸ ὑπεροπτικόν, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς τὰ ὑψηλότερα κατεπαρθῆ, ἀμελήσας τοῦ φροντίζειν τοῦ δέοντος, καὶ τοῦ τὰς τῶν φρονίμων ἀνθρώπων δέχεσθαι συμβουλὰς, οὐ μόνον πτώμα πίπτει παράδοξον, ἀλλ' ὥσπερ τυφλὸς περιπλανᾶται, μηδενὸς καλοῦ αἰσθανόμενος· καθάπερ ὑπὸ ταραχῆς πνευμάτων καὶ κυμάτων τῷ τῆς ἀκολασίας καὶ ἀδιαφορίας πελάγει καταποντιζόμενος, ἐκ τοῦ ἐπαρθῆναι καὶ πλέον φρονῆσαι τοῦ δέοντος, τὸ ὀξύτερον τῆς ψυχῆς ἀπολέσας, ὥσπερ ὁ μυθεύμενος Ἴκαρος· εἴ γὰρ λέγειν τοὺς Λυκαονίδας, οἱ διὰ τὸν μάταιον τῦφον αὐτῶν κεραυνοῦ γεγονάσι παρανάλωμα μετὰ καὶ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν, ὅς ἐπὶ μᾶλλον καὶ τῆς ἀπονοίας αὐτῆς ἐτύγγανε στρατηγός. Ἀφίημι δὲ τὸν Σαλμωνέα ἐκεῖνον, ὃς εἰς τοσοῦτον ἤλθεν ἀπονοίας, ὅτι καὶ βροντὰς ἠθέλησε

ποιεῖν ἐκ βοείων δερμάτων· καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἔπαρσιν ἐκείνου ἀφανισθέντα σὺν τῇ καινῇ πόλει καὶ τοῖς ταύτης οἰκίτορσι· τοὺς τε μυθευομένους Ἀλωάδας ἐκείνους, καὶ ἦν ἔπεσον ἐν γῆ πτώσιν, ἐπεὶ θρασυθέντες διὰ τινος ὑψηλοῦ ὄρους Πηλίου λεγομένου εἰς οὐρανὸν ἐπεχείρησαν ἀναβαίνειν· διὰ τοῦτο πρέπον ἐστὶν ἐξορίζειν ἀπὸ ψυχῆς τὸ ἐπηρμένον καὶ μετέωρον φρόνημα, ἐπειδὴ καταπτώσεως καὶ καταβολῆς ἐστὶ πρόξενον· ἀγαπᾶν δὲ καὶ ζητεῖν ἐκ παντὸς τρόπου τὸ μέτριον καὶ στηριγμοῦ πρόξενον. Ἄξιον οὖν μάχεσθαι καὶ ἐκτέμνειν τὰ αἰσχρὰ πάθη· καὶ ὥσπερ ὁ ἔνδοξος ἐκεῖνος Περσεὺς παρὰ Ἑρμοῦ δρέπανον λαβὼν ἐξέτεμε τῆς Γοργόνης τρεῖς κεφαλὰς, πᾶσαν ἐξ ἐκείνης βλάβην ἀποφυγὼν, οὕτω χρὴ καὶ τὸν βασιλέα διὰ τοῦ λόγου τὰς ὑποβαλλούσας τὰ πάθη πρώτας κινήσεις ἐκκόπτειν τῇ τῆς ψυχῆς διακρίσει· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς ἀτυφίας καὶ ταπεινώσεως περὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ποικίλων παθῶν καταφλέγειν, ὥσπερ ὁ Ἡρακλῆς τὰς τῆς μυθευομένης ἐκείνης ὕδρας ἀπέκοπτε κεφαλὰς· τοιοῦτος θρόνος πρέπει τῷ βασιλεὶ φλογώδης ὁμοῦ τε καὶ πύρινος, κατακαίων μὲν τοὺς ἐναντίους ἐχθρούς· τὸν δ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θρόνου καθεζόμενον βασιλέα οὐ μόνον οὐ καταβλάπτων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὕψος ἀναβιβάζων οὐράνιον, καὶ καταφανῆ καὶ λαμπρὸν καὶ περιδοξόν, καὶ διάδηλον ἕως αὐτῶν τῶν τῆς οἰκουμένης περάτων ἀπεργαζόμενος· ὥστε καὶ τὴν προφητικὴν μεγαληγορίαν ἐφαρμόζεσθαι τούτῳ, λέγουσαν· «Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἰκουμένῃ.» Πᾶς ἄνθρωπος βλέπων χαρᾶς πληροῦται ὁμοῦ καὶ ἐκπλήξεως. Τί χρὴ πολλὰ λέγειν; Βασιλεὺς μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ ταπεινόφρων γενόμενος, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐστὶ μιμητής· ὃς κλίνας τοὺς οὐρανοὺς, διὰ τὴν κοινὴν ἡμῶν σωτηρίαν τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, καταβέβηκεν εἰς ἡμᾶς καὶ δούλου μορφὴν ἀνεδέξατο· ὃς ἀνῆλθε μετὰ σώματος πάλιν εἰς οὐρανοὺς ὑπερκοσμίως, αὐτῷ τῶν οὐρανίων πυλῶν διανοιχθειῶν. Ὁ γοῦν κεκοσμημένος ὑπὸ Χριστοῦ βασιλεὺς καὶ διὰ τοῦτο θεοειδέστατος, ἐν οἷς μὲν τὸ ἀλλότριον ἀποδιώκει καὶ πάντα ἀνοίκειον αὐτῷ αἴσχος, μεγάλην ἔχει τὴν εὐφροσύνην· ἐν οἷς δὲ τὸ βασιλικὸν ἐνδείκνυται κάλλος, χαρᾶς πληροῦται καὶ ἡδονῆς. Γινώσκω τοῦτο ἐγὼ ἀκριβῶς ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας καὶ τῶν πραγμάτων. Οὕτω δ' ἔχων ὁ βασιλεὺς, κανὼν ἐστὶ καὶ ὑπόδειγμα παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ διαλάμπει φαιδρότερον τοῦ περιδομένου Πολυκλείτου ἐκείνου· καὶ κατὰ δύο τρόπους εὐφραίνεται, ἐν τε τῷ μετὰ σπουδῆς τὰ καλὰ διαπράττεσθαι, καὶ τὰ ἐναντία τούτοις μισεῖν καὶ ἀποδιώκειν ὡς ἀνοίκεια τούτῳ.

Ζ'. Δεῖ δὲ πρὸς τούτοις τὸν βασιλέα καὶ σπουδαῖον εἶναι· οὐδὲν γὰρ ἄλλο οἶδεν εὐφραίνειν αὐτὸν ὡς τὸ ἐξ ἰδρώτων καὶ πόνων νίκας καὶ ἀριστείας ποιεῖν, καὶ τὴν ἰδίαν ἐπαυξάνειν ἀρχήν· ἔσται δὲ πάντως τοιοῦτος, εἴπερ ἐστὶ καὶ καρτερικὸς, καὶ

προσδέχεται τοὺς ἐξ εὐνοίας ὑπομιμνήσκοντας αὐτὸν τινος ἐλαττώματος· ἐπεὶ καὶ τῶν φαρμάκων καὶ βοηθημάτων τὰ καθαρτήρια ἐπαχθῆ μὲν δοκοῦσι καὶ λυπηρὰ πρὸς τὰ σώματα· τὴν δὲ γε μοχθηρὰν προσλαμβάνοντα ὕλην, ὑγείαν προξενοῦσι τοῖς σώμασιν· τοῖς μὲν ἀπὸ νόσου βοηθοῦσιν ἀντίδοτοι καὶ καθάρσια, ἐὰν μόνον παρασκευαζομένους τοὺς ἰατροὺς παραδέχονται· τῷ δὲ κατὰ ψυχὴν ὑγιαίνειν ἐθέλοντι ἀντὶ τρυφῆς πάσης καὶ ἡδυσμάτων εἰσὶν αἱ καλαὶ παραινέσεις καὶ συμβουλαὶ ἀπὸ ἱστορίας· ὧν ἄνευ οὐδὲ τὸ ζῆν ἡγεῖται καλόν· νοερὸς γὰρ ὄλος ὑπάρχων, εἰκότως ὀφείλει σπουδάζειν καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν συνιστᾶν. Ὁ δὲ λόγος ἐπικοσμεῖται τὸν βασιλέα πρὸς τὸ κοινὸν προκειῖσθαι τοῖς πᾶσιν ὑπόδειγμα. Ἐστω δὲ αὐτῷ καὶ κόσμος εὐπρεπέστατος ἢ ἀλήθεια· ταύτη γὰρ λαμπρυνόμενος ὁ ὑψηλότατος βασιλεὺς, πάλιν ἐπιφανῆς γενήσεται καὶ περίβλεπτος· πάντας γὰρ ἐφέλκεται καὶ ἐπισπᾶται πρὸς ἑαυτὸν, οἷον ἡ μαγνήτις, διὰ τῆς ἀληθείας ἅπαντας ἐπισπώμενος. Εἰ δ' ἴσως ἔτοιμός ἐστιν εἰς τὸ ψεῦδεσθαι καὶ τῷ ἐντεῦθεν σκότει περικαλύπτεσθαι, πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος ἔνδοξος ὀνομάζεσθαι δίκαιος; εἰ μὴ μᾶλλον στυγητὸς καὶ μεμισημένος, συγκρινόμενος τοῖς ἑτέρων καλοῖς καὶ ἀπελεγχόμενος, ὥσπερ μέγα νέφος ἀκτίσιν ἡλιακαῖς. Τοιγαροῦν ἀποδιωκέσθω τὸ ψεῦδος μακρὰν ἀποκοπτόμενον τῷ τμητικωτάτῳ ξίφει τῆς ἀληθείας, μηδεμίαν ἔχον παρρησίαν, ἀλλ' εἰς τὸν τόπον τῶν καταδίκων ἀπελαυνόμενον. Ἡ δὲ ἀλήθεια παρρησιαζέσθω, καὶ ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις καὶ ὑποσχέσεσι προφανέτω, καὶ ἐπακολουθεῖτω τὸ τέλος· τὸ γὰρ καὶ ἐπολίγον βραδύνειν καὶ μὴ τελειοῦν τὴν ὑπόσχεσιν, μεταμέλειαν καὶ φειδωλίαν δηλοῖ. Τῆς δὲ γνώμης ταύτης παράστασις τὸ μὴ παραντίκα πληροῦν τὰ ὑπεσχημένα, ἀλλ' ἐπέχειν καὶ ἀμφιβάλλειν, ὥσπερ ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος Πύρρων ἐποίει, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάσθη ἐφεκτικός. Εἰ δὲ καὶ εἰς τέλος οἱ τῆς ὑποσχέσεως λόγοι ψευδεῖς ἀπελέγχονται, ἐκ τούτου ἀληθῶς δείκνυται, ὡς διασεσεισμένος ἐστὶ καὶ σαθρὸς τοῦ λογισμοῦ ὁ θεμέλιος. Τοῦτο δὲ ἀπρεπὲς ἐστὶ βασιλέως καὶ πάντη ἀνάξιον· οὐδὲ γὰρ ἀνάγκην ἔχει βιαζομένην, ὥστε ἀπατηλὰ καὶ ψευδῆ λέγειν· πῶς γὰρ; ὅτι πολὺ τὸ κράτος καὶ κατὰ πάντων ἡ δύναμις· εἰ γὰρ μὴ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων οὗτος τιμᾶ τὴν ἀλήθειαν, πόθεν ἔξει τὸ ἀξιόπιστον; ἢ πόθεν τὸ ἀρχόμενον καὶ ὑπήκοον ἐκπαιδευθεῖ τὴν τῶν λόγων ἀσφάλειαν; ἔσονται γὰρ πρὸς ἀλλήλους ἐν ὑποψίᾳ ὁ τε ἄρχων καὶ ὁ ἀρχόμενος, καὶ συγχύσεως τὰ πάντα μέλλουσιν εἶναι μεστὰ, κατὰ τὴν τοῦ Ἐμπεδοκλέους δόξαν, ὃς ἐδόξαζεν, ὅτι τὰ ἐν κόσμῳ πάντα πράγματα ἦσαν ἐν συγχύσει καὶ ἀναμεμιγμένα, πρὸ τοῦ τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν διαχωρίσαι αὐτὰ, καὶ ἕκαστον πρὸς τὸ οἰκεῖον καὶ συγγενὲς καταστήσαι· ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὰ δόγματα τοῦ τε Ἡρακλείτου καὶ Δημοκρίτου, καὶ Ζήνωνος τοῦ ἀκινήτου, περὶ μίξεως καὶ ἐναντουμένων ἀλλήλοις. Ἀρμοδιώτατος ἄρα καλλωπισμὸς ἢ ἀλήθεια τῷ βασιλεῖ, καὶ

τὸ πρὸς τὰς εὐλόγους τῶν δεομένων αἰτήσεις ἀποπληρωτικὸν ἐν συντόμῳ καὶ μὴ ἐν ἀναβολαῖς τε καὶ ὑπερθέσεσιν. Οὐ χρὴ δὲ παραλιμπάνειν τοὺς ἰκετεῦντας ἀνιᾶσθαι καὶ ἐκπιέζεσθαι ἀπὸ τοῦ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας παρατρέχειν, καὶ μὴ ἀποπληροῦν τὰς δεήσεις αὐτῶν· τοῦτο γὰρ πόρρω κηδεμονίας βασιλικῆς.

Η'. Χρὴ δὲ καὶ τοὺς στρατιώτας διεγείρειν πρὸς τὰ γυμνάσια, καὶ αὐτὸν εἶναι τὸν βασιλέα καὶ εἰς τοῦτο ἀλείπτῃν καὶ παιδευτὴν· τὸ γὰρ ἀγύμναστον, ἀμαθὲς τε καὶ ἀκαρτέρητον· πᾶσα δὲ τέχνη καὶ πρᾶξις διὰ μελέτης καὶ ἐπιμελείας βελτιοῦται καὶ καλῶς συνίσταται, καὶ ἡρμοσμένως πάντως καὶ προσφυῶς ὡς ἄλλη φύσις ἢ συνήθεια ὀνομάζεται· καὶ γὰρ οἱ συνειθισμένοι τοῖς πόνοις καὶ ταῖς κακοπαθείαις, κἂν ἀσθενεῖς ὧσι καὶ γηραιοὶ, ἰσχυρότεροι καὶ καρτερικώτεροι φαίνονται τῶν νέων καὶ δυνατῶν, ἀσυνήθων δὲ ὄντων· καὶ δῆλον ἀπὸ τῶν διενεργούντων τὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰς κτίσεις, καὶ ἀπὸ ἐργαζομένων τὴν γῆν σκαπανέων καὶ φυτηκόμων καὶ τῶν βασταζόντων ἐν τοῖς ὤμοις βάρη δυσβάστακτα· ὡς ἔργον γὰρ ἔχοντες τὰ τοιαῦτα, καὶ ὑπὸ τῆς μακρᾶς συνηθείας γεγυμνασμένοι, μετ'εὐκολίας ἐπιτηδεύουσι καὶ ἀνύουσι. Πρὸς ταῦτα δὲ οἱ καταπολὸν ἀνδρικώτατοι ἀδύνατοι καὶ ἀδόκιμοι φαίνονται· ὡσαύτως οἱ προεθίζοντες ἑαυτοὺς εἰς ἵππων ἐποχῆσεις καὶ ὀπλοφορίας καὶ ξιφῶν καὶ δοράτων μεταχειρίσεις ἐν καιροῖς πολέμου φαίνονται χρήσιμοι, καὶ νικῶσι πολλοὺς δυνατωτέρους διὰ τὴν ἐκείνων ἀπειρίαν. Ἄγνοῶ δὲ καὶ κατὰ τι δοκεῖ λυσιτελὲς καὶ ὠφέλιμον τὸ καταγίνεσθαι εἰς παίγνια, καὶ μεταχειρίζεσθαι ποτὲ μὲν ἐν τῇ δεξιᾷ, ποτὲ δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἐν τῷ μετεωρίζειν εἰς ὕψος διὰ τοῦ δίνου τὴν σφαῖραν, ὃ δὴ κοινῶς ὀνομάζεται τζυκάνιον. Ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα τῶν παιγνίων εἰς ἃ κεχήνασι πολλοὶ καὶ σπουδάζουσιν· οὐδὲν πάντως λυσιτελοῦσιν ἢ συμβάλλονται εἰς ἀντιπαρατάξεις πολεμικὰς καὶ μονομαχίας ἀνθρώπων ἰσχυρῶν καὶ μαχίμων· ἂν δὲ τις εὐλογεῖν θέλῃ, καὶ λέγῃ ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης γυμνασίας γίνονται οἱ ἄνθρωποι εὐστροφοὶ καὶ εὐκίνητοι, οὕτως ἂν ὁ μάγειρος καὶ τὸ χυτρίδιον διὰ τὸ ἀκίνητον ἀξιῶσει μετακινεῖν τε καὶ στρέφειν, ἢ καὶ ἐπάνω ἀσκοῦ ἐνὶ ποδὶ ἄλλεσθαι καὶ πηδᾶν, καὶ τοιαῦτα ἕτερα ποιεῖν καταγνώσεως ἔργα, τῇ προφάσει τοῦ γενέσθαι εὐκίνητος. Ὅποτε δὲ κατανεύσει τις εἶναι τινα καὶ ἐκ τούτων ἴσως ὠφέλειαν, ἀλλ'ὡς εἶπομεν, καταπολὸν ἐστὶ κάλλιον τὸ στρατιωτικῶς ἐγγυμνάζεσθαι, εἴ γε μετὰ τῆς εὐκίνησιος κατεπέκεινα ἔχει καὶ ταῦτα. Οὐ δὲ τοῦτό ἐστιν ἐπαινετὸν καταπολὸν τὸ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ λίθον ἔχοντά τινα περικλονεῖν τὸ ἴδιον σῶμα καὶ οὕτω πηδᾶν; Μᾶλλον μὲν οὖν ἐστὶ κάλλιον τὸ μεθ'ὀπλων τρέχειν τινά, ἢ καὶ πάλιν ἀσκεῖν καὶ ἀκοντισμοὺς, τὸ βάρος τῶν ὀπλων εἰς πᾶσαν γυμνασίαν εἰ δυνατόν περιφέροντα, καὶ μεγάλην δόξαν ἐκ τούτου κερδαίνοντα. Ἐκύκλωσάν ποτε βάρβαροι Ῥωμαίους· οἱ δὲ ἐκ πλαγίου ἐνέδραν

καὶ λόχον ποιήσαντες, ἐξαίφνης τοὺς κυκλοῦντας ἐκύκλωσαν, καὶ διὰ δοράτων ἀπέκτειναν· ἦσαν γὰρ ἀκριβῶς πρότερον παιδευθέντες ἀκοντίζειν, καὶ μεθ' ὄπλων ἱππάζεσθαι καὶ ταχυδρομεῖν, καὶ πῶς χρὴ πολεμίους κυκλῶσαι, καὶ πῶς ὑπὸ τούτων κυκλωθέντας ἀποφυγεῖν· ἢ γὰρ μελέτη πᾶν πρᾶγμα βελτιοῖ καὶ αὐξάνει· διὰ τοῦτο σφόδρα ἐστὶ καὶ ἀναγκαῖον προγυμνάζεσθαι εἰς πάντα τὰ συμβαλλόμενα κατὰ πόλεμον, καὶ μὴ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου ζητεῖν τὴν αὐτῶν ἐπιτήδευσιν.

Θ'. Εἰ δὲ καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν εὐδοκιμήσεως ἐπιτυγχάνειν καιρὸς, οὐδὲ ταύτην χρὴ παραιτεῖσθαι· λίαν γὰρ ἐστὶ χρήσιμος εἰς τὸ ναυμαχεῖν· ποιεῖ γὰρ τὸν ὀπλίτην ἐδραίως καὶ στηριγμένως ἴστασθαι ἐπὶ τῆς νηὸς ὥσπερ ἐπὶ πέτρας τινός, καθὼς ἱστοροῦσι τὸν Εὐφήμον ἐκεῖνον, μηδὲν δεινὸν ἀπὸ τοῦ τῆς θαλάσσης κλύδωνος ὑφιστάμενον· ὁ δὲ μὴ διὰ πείρας προπαιδευθεὶς ἐκ πρώτης προσβολῆς καταπίπτει, εἰ καὶ ἄλλως ῥωμαλέος ἐστὶ καὶ δυσκαταγώνιστος· οὐδὲ γὰρ ἂν δυνηθεῖ πρὸς τοὺς κατὰ θάλασσαν πολεμίους ἀντιμάχεσθαι, τῆς νηὸς σαλευομένης, αὐτὸς πρὸς ἐμέτους τρεπόμενος, καὶ ταρασσόμενος καὶ ἰλιγγιῶν, καὶ τὴν τῶν ποδῶν βάσιν ἔχων ἀστήρικτον. Ἐπαιῶν τοὺς Ἀθηναίους ἐκεῖνους, μερίσαντας τὸν ἑαυτῶν βίον εἰς λόγους καὶ νόμους, καὶ πεζομαχίας καὶ ναυμαχίας· ἐκ μὲν γὰρ τῆς τῶν λόγων μελέτης καὶ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐπαίδευσαν· ἐκ δὲ τῶν νόμων δικαιοσύνην ἐξήσκησαν, ἐλευθερίαν ἐφύλαξαν, καὶ νίκαις καὶ ἀριστεταῖς πολλαῖς ἐκοσμήθησαν τε καὶ ἐδοξάσθησαν; πρότερον μὲν γὰρ Δαρεῖον τὸν τοῦ πατέρα κατήσχυον, κατατροπώσαντες καὶ καταλύσαντες εἰς Μαραθῶνα τὰς τριάκοντα μυριάδας, ἃς Δάτις καὶ Ἀρταφέρνης οἱ στρατηγοὶ ἐπέφεροντο, Ξέρξου ἔχοντες στρατεύματα χιλιάδας ἑννέα, καὶ Πλαταιέων χιλίους συμμάχους· στρατηγούντων μὲν Μιλτιάδου τε καὶ Στησίλεω, πολεμαρχούντων δὲ Καλλιμάχου καὶ Κυναιγείρου· ὕστερον δὲ οἱ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι, συμμαχούσης καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, καὶ τὸν Ξέρξην κατηγωνίσαντο· καὶ ὁ πρὶν ἄμετρα κομπάζων, καὶ στοιχεῖα μετακινῶν, καὶ τὴν μὲν ξηρὰν ποιῶν θάλασσαν, τὴν δὲ θάλασσαν ξηρὰν, καὶ ἀγριουμένην μαστιγῶν, καὶ διὰ τὸ τοῦ στρατεύματος πλῆθος καὶ ἀριθμὸν σχεδὸν ὑπερβαῖνον ἀντὶ μοδίου τινός κάστρω χρώμενος πρὸς τὴν μέτρησιν, καὶ ποταμοὺς ἀποξηραίνων πινόντων τῶν ἵππων, ὡς ἐν Φρυγίᾳ μὲν τὸν Σκάμανδρον, ἐν Θετταλίᾳ δὲ τὸν Πηνειὸν, ἐν Ἀττικῇ δὲ τὸν Ἴλισσόν, τὸν δὲ ἥλιον ἀποκρύπτων διὰ τῶν τοξευμάτων τῆς στρατιᾶς, ἐκεῖνος ὁ δοκῶν πολὺς εἶναι καὶ μέγας, μόλις ἐν μιᾷ νηὶ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος διεσώζετο, μετὰ πολλῆς ἀγωνίας καὶ φόβου τὰς Ἀθηναίων χεῖρας διαφυγών· καὶ ταῦτα τῶν πάντων Ἑλλήνων διακοσίας ἑβδομήκοντα καὶ μίαν νῆας ἐχόντων εἰς Σαλαμῖνιν· ἐκεῖνος δισχιλίας διακοσίας ἑπτὰ ἐπαγόμενος νῆας κατευναμαχήθη. Κατὰ δὲ τὴν ξηρὰν ὕστερον,

πεντακοσίων μυριάδων ἀνδρῶν μαχίμων διαφθαρεισῶν, τῶν μὲν πολέμῳ, τῶν δὲ ὑπολιμοῦ καὶ κρύους ἐν τῷ φεύγειν ἐπιχειρεῖν, οὐκ οἶδα τίνες ὑπολειφθέντες τὴν Περσίδα κατέλαβον γῆν. Τοιαύτας ἀριστείας καὶ τρόπαια ποιοῦσιν οἱ τὰ καλὰ ἔργα προπαιδευόμενοι, καὶ τούτοις μετὰ σπουδῆς προεθίζοντες ἑαυτοῦς, τοῦ λόγου κοσμοῦντος καὶ διδόντος τὰ τρόπαια.

Γ'. Ὁ δὲ μέγιστόν ἐστιν ἔργον ἐν πάσαις πράξεσι καὶ ἀνυσιμώτατον, τὸ μὴ βραδύνειν τὸν καιρὸν ἐν τῇ παρασκευῇ τούτων· κατὰ τὸν Χαρινάδην ἐκεῖνον, ὃς ἀμελῶς καὶ ῥαθύμως ἐν τῷ πράττειν διέκειτο· ἀλλὰ προεντρεπίζεσθαι καὶ μὴ τινος ἀνάγκης προσδοκωμένης πολέμου· ὡς ἂν προπαρεσκευασμένας τὰς ψυχὰς ἔχοντες, ἐὰν ἴσως καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐπέλθῃ τις πόλεμος, ὠφελήσωσι μὲν ἑαυτοῦς, τοὺς δὲ ἀντιμάχους κατατροπώσονται· ὁ γὰρ χρόνος ταχύτατος, καὶ οὐδένα περιμένει τῶν ῥαθυμούντων, οὐδὲ δυνήσεται τις φθάσαι αὐτὸν κατοπίσθεν τρέχων· οὐδὲ ἐὰν παραπλήσιος ἦ τὴν ταχύτητα τῶν τοῦ βορέου περωτῶν υἱῶν, ὡς οἱ Ἕλληνες μυθολογοῦσι τοῦ Ἴζῆ τε καὶ τοῦ Κάλαϊ. Λέγουσιν οἱ τινες ὅτι καὶ Λύσιππος ὁ ζωγράφος ἐκεῖνος ὁ Σικωνίους βουλευθεὶς ζωγραφεῖσθαι καὶ ὡς ἐν παραδείγματι δεῖξαι ὁποίαν ἔχει τὴν φυγὴν ὁ χρόνος, ἐποίησε τούτον κωφὸν, ὀπισθοφάλακρον, πετρόποδα, καὶ ἐπάνω τοῦ τροχοῦ βεβηκότα, μάχαιραν διδόντα κάτωθεν ἰσταμένῳ τινὶ· κωφὸν μὲν, ὡς πρὸς τοὺς αὐτὸν φωτοῦντας μηδαμῶς αἰσθανόμενον· φαλακρὸν δὲ τὰ ὀπισθεν, ὡς ἀδυνάτου ὄντος ὀπισθεν διώκοντά τινα κρατῆσαι αὐτὸν. Πῶς δὲ τις αὐτὸν παραδραμόντα φθάσαι ἰσχύσειε πετρόποδα ὄντα καὶ ἐπὶ σφαίρας ἰστάμενον; διδόντα δὲ ξίφος, διότι οἱ μῆτε δυνάμενοι τῆς κόμης κρατῆσαι, μῆτε φθάσαι φεύγοντα, τιτρώσκονται τῷ βέλει τῆς λύπης ὡς τῆς ζημίας ἐπαισθανόμενοι. Ἀννίβας ὁ τῆς Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς στρατηγός, τῶν Ῥωμαίων ποτὲ βουλευθέντων ἐπιστραπεῦσαι κατὰ τῆς Σικελίας, προλαμβάνει τὴν ἔφοδον· καὶ τὰ δύσβατα τῶν ἀλπίων ὀρέων διακαθάρας, δι' αὐτῶν πρὸς Ἰταλίαν χωρεῖ· καὶ διαφόρως αὐτοὺς πολεμήσας, πολυτρόπως αὐτοὺς ἐκνικᾷ· τέλος δὲ πάλιν εἰς πολὺ πλῆθος συναχθεῖσιν ἐπιτεθεὶς εἰς Καλαβρίαν, παράδοξόν τινα ἐπάγει τὸν ὄλεθρον· λέγουσιν γὰρ τοὺς χρυσοῦς δακτυλίους τῶν πεφονευμένων στρατιωτῶν μοδίῳ μετρήσαι τε καὶ διαμερίσασθαι· τὰς δὲ γυναῖκας Ῥωμαίας διὰ τὴν τοιαύτην τῶν ἀνδρῶν σπάνιν ἀνδραπόδοις καὶ βαρβάροις συζεύγυσθαι. Ἄλλ' ὁ τοσοῦτος νικητῆς, ἐκεῖνος Ἀννίβας, ἐπάρσει καὶ τρυφῇ καταχωνωθεὶς, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελήσας τέλος ἄριστον ἐπιθεῖναι ταῖς τοιαύταις πράξεσιν, ἕως ἐκπορθῆσαι τὴν Ῥώμην καὶ κατασκάψαι, ὕστερον ὑπὸ Σκηπίωνος τοῦ στρατηγοῦ Ῥωμαίων κατεδιώκετο, καὶ φεύγων τὴν Βιθυνίαν κατέλαβε, καὶ δηλητήριον φάρμακον πίων, πικρῶς ἀπώλεσε τὴν ζωὴν· ὡσαύτως καὶ ἄλλως ἄλλοτε κατὰ διαφόρους καιροὺς

ἀμελήσαντες τὰ ὅμοια ἔπαθον. Ἐπιμελητέον τοίνυν ἀρπάζειν τὸν ἀρμοδιώτατον ἐλθόντα καιρὸν, καὶ μὴ παραχωρεῖν αὐτὸν μὲν παρέρχεσθαι, εἰς τὸ μέλλον δὲ ἐλπίζειν ἀδήλως τῶν λυσιτελούντων ἐπιτυχεῖν, ἢ τὴν τυχὴν ἀναμένειν τὰ συντείνοντα ἐκτελέσαι· ἀλλὰ μὴ προπαιδευτικὴν ἐπιστήμην ἔχειν κατορθοῦσαν πάντα τὰ χρήσιμα. Καὶ κυβερνήτης γὰρ ἄριστος ἐκεῖνός ἐστιν ὃς ἐν εὐδίας εὐθέτω καιρῷ καὶ γαλήνῃ σπουδάζει καὶ λογισμὸν ἔχει καὶ μέριμναν, εὐτρεπίζειν ἅπαντα τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς νηὸς· καὶ ἐπιμελεῖται ἵνα ἐπιτήδεια ᾧσι τὰ τε πηδάλια καὶ ἄρμενα καὶ σχοινία· ὡς ἂν ποτε τρικυμίας καὶ κλύδωνος ἐπελθόντος, ἀβλαβῆ καὶ ἀκίνδυνον εἰς λιμένα διασώσῃ τὴν ναῦν. Ὁ δὲ τῶν ἀναγκαίων τῆς νηὸς χρειωδῶν ἀμελῶν, καὶ τὸν εὐδεινὸν τῆς εὐπλοίας καιρὸν ὑπὸ ῥαθυμίας καταλιμπάνων, καὶ πρὸς τὸ ἔργον δυσκίνητον ὄν, καταποντιστὴς μᾶλλον ἢ κυβερνήτης δίκαιος ὀνομάζεσθαι· καὶ ἐὰν κλύδωνος ἐπιγενομένου ἢ ναῦς ἀπὸ τῶν κυμάτων ἀβλαβῆς διαφυλαχθεῖη, τοῦτο τῆς τύχης ἔργον εἶποι τις εἶναι· ὅσον γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς ἀμελείας ἐκεῖνου πάντως ἂν ἡ ναῦς ἐκινδύνευσεν καταποντισθεῖσα. Οὐ χρὴ τοίνυν οὐδὲ τὸν στρατηγὸν ἀπαρασκευάστον εἶναι καὶ ἀμελῆ, ἀλλὰ κατηρτισμένον καὶ τέλειον εἶναι ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τῆς ἀρχῆς, ἥγουν ταχὺν εἶναι, σπουδαῖον, πτερωτὸν, εἰ δυνατόν, εἰς τε τὴν τῶν οἰκείων φυλακὴν καὶ συντήρησιν, εἰς τε τὴν τῶν ἐναντίων θήραν καὶ πρόσληψιν· καὶ μὴ ὅμοιον εἶναι τοῖς ἀμαθέσι τῶν ἰατρῶν, οἵτινες οὐ παρασκευάζουσιν ἔχειν τὰ τοῖς νοσοῦσι προσήκοντα φάρμακα, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τῆς ἀνάγκης καιρὸν ἐπιζητοῦσι πορίζεσθαι· καὶ μὴ δυνηθέντες εὐρεῖν, τερατολογοῦσι καὶ ἐγκαυχῶνται ὡς εἴπερ εἶχον φάρμακα τὰ χρειώδη, ταχέως ἂν τὴν νόσον ἀπήλασαν, πλεῖστα περὶ τῆς τῶν φαρμάκων δυνάμεως φυσιολογοῦντες. Τινὲς δὲ τῶν τοιούτων ἰατρῶν τὴν ἑαυτῶν ἀδυναμίαν τῇ φύσει ἀνατιθέασιν, φόρτος μόνον κενὸς τοῖς ἀβρώστοις φαινόμενοι· καὶ εἴ τις αὐτοῖς ὀφθεῖη μεμφόμενος, φύσεως μόνης ὑπουργοὶ λέγουσιν εἶναι, τὰς ἀπὸ τῶν βιβλίων ἐπιστήμας παραιτησάμενοι· ἐῷ γὰρ λέγειν, ὅτι πολλάκις καὶ αὐτῇ τῇ φύσει ἐναντιοῦνται, θεραπευταὶ μὲν οὐκ ὄντες, βροτολογοὶ δὲ μάλιστα καὶ φθορεῖς. Ἀλλὰ μιμεῖσθαι τοὺς τῶν ἰατρῶν ἐπιστήμονας καὶ φρονίμους οἱ τὸν καιρὸν εἰδότες ὀξύτατον μετὰ πάσης ἴστανται τῆς σπουδῆς, τῇ πρώτῃ κινήσει τοῦ νοσήματος ἀνθιστάμενοι, ἵνα ὡς ἐν συντόμῳ τὸ τῆς ὑγείας καλὸν διασώσωσιν.

ΙΑ'. Ὁ δὲ ἀναγκαιότατός ἐστι τῷ βασιλεῖ πάντων μάλιστα τὸ εἰς ἅπασιν τὴν ὑπ' αὐτὸν ἀρχὴν δικαστὰς ἐγκαταστήσαι· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγοραῖς ἐπιμελητὰς, οὐκ ἀνθρωπίνας σάρκας ἐπιθυμοῦντας ἐσθίειν (καθὼς ὁ μῦθος λέγει τὸν Προμηθεῖα παθεῖν ἐν τῷ ὄρει Καυκάσῳ προσηλωμένον, ἀετοῦ τὸ ἦπαρ αὐτοῦ κατεσθίοντος)· ἀλλὰ περὶ πλείστου ποιουμένους τὰ δίκαια, πλεονεξίας ἀπεχομένους, καὶ ἀπὸ τῶν

ἄλλων ταύτην ἀποδιώκοντας, εὐταξίαν οἰκονομοῦντας παρρήσιάζεσθαι· οὐ πρὸς συλλογὴν χρημάτων παράνομον ἀποβλέποντας, καὶ ληστρικῶς διακειμένους τῇ πολιτείᾳ, ἀλλὰ μετὰ λελογισμένης συνέσεως τὸ νόμιμον ἐπὶ πᾶσι καὶ διορθωτικὸν συνεισφέροντας, καὶ διαφέροντας τῶν ἄλλων πολλῇ τῇ περιουσίᾳ· μὴ παραπλησίους δὲ Κοροίβῳ, Μαργίτῃ τε, καὶ τῷ Μελιτίδῃ· ὧν ὁ μὲν περὶ τοὺς αἰγιαλοὺς βαδίζων ἐμέτρει τὰ κύματα, καὶ μέχρι τριῶν προβαίνων, ἴστατο ἐπὶ πλεον μὴ δυνάμενος προχωρεῖν· ὁ δὲ διαπορῶν ἠρώτα, ὁπότερος τῶν γονέων αὐτὸν ἐγέννησεν· ὁ δ' ἕτερος οὐκ ἠθέλησε συμμιγῆναι τῇ αὐτοῦ γυναικί, οὐ παρθενίαν τιμῶν, οὐδὲ ἀγνεύειν βουλόμενος, ἀλλὰ λέγων φοβεῖσθαι μὴ ποτε κόλασιν εὖρη παρὰ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ χάριν τῆς συνουσίας· ἀφελεῖς ὄντες παντελῶς καὶ ἀνόητοι· μηδὲ πάλιν περιέργους καὶ κακοτρόπους καὶ ἐπινοητικούς εἰς τὸ πονηρεύεσθαι· ὅποιοι ἦσαν ὁ τε Κάκκος, ὁ Αὐτόλυκος, καὶ ὁ Εὐρυβάτης, τὰ ἀλλότρια κλέπτοντες ζῶα, καὶ εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν ἀντιστρόφως εἰσάγοντες καταδύσεις καὶ μάνδρας· ὥστε τοὺς περιεργαζομένους τὰ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἴχνη ἐν τῇ εἰσελεύσει τῆς καταδύσεως τῶν κλεπτῶν, ὑπολαμβάνειν ὅτι μᾶλλον ἐξῆλθον τὰ ζῶα· καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐποιοῦν, ἀλλὰ καὶ μετῆμειβον ταῦτα, καὶ μετεχρωμάτιζον, καὶ παντοίαις μηχαναῖς τε καὶ τέχναις τοὺς ἔχοντας αὐτὰ παρεκρούοντο· καὶ τοὺς παρατηροῦντας λανθάνοντες διέφευγον, δίκην καπνοῦ κρημνοὺς διερχόμενοι, καὶ τοίχους ὑπερπηδῶντες, καὶ ποικίλως ἐναλλασσόμενοι· ὡς ὁ Νηρεὺς ἐκεῖνος, καὶ Περικλύμενος, καὶ Πρωτεὺς ὁ Αἰγύπτιος σοφιστής· ὃν λέγουσιν ἀπὸ Παλλήνης τῆς Θρακικῆς ὑποστρέψαι ποτὲ εἰς Αἴγυπτον· ἐν μυχοῖς καὶ χάσμασιν ἀδύτοις τε καὶ ἀγνώστοις· ἀλλὰ χρῆ ἐκλέγεσθαι πόλεων ἐπιστάτας καὶ δημαγωγούς, οἵτινες ὁμοίως καὶ ἀφέλειαν καὶ πονηρίαν ἐξέφυγον, καὶ φρονήσει καὶ δικαιοσύνῃ κεκόσμηται· τοιούτων γὰρ ὄντων αὐτῶν, τό τε πλῆθος εὐκοσμον ἔσται σὺν εὐταξίᾳ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔξει δόξαν καὶ κλέος τοιούτου βασιλεύων λαοῦ. Ἴνα δὲ καὶ πρὸς ἀρίστους ἄνδρας τὸν λόγον ἐπαναγάγωμεν, τοιούτους εἶναι δεῖ τοὺς στρατηγούς καὶ τοῦ λαοῦ διαιτητὰς καὶ ἐφόρους, οἷος ἦν ὁ Ἄραψ ἐκεῖνος Γουνεὺς, Κέφαλος ὁ ἐξ Ἰταλῶν πολιτογραφηθεὶς εἰς Αθήνας, Ἀριστείδης τε καὶ Ἀριστοφῶν, συνήθεις ὄντες τῶν Ἀθηναίων· ὁ μὲν γὰρ Γουνεὺς ἐννομώτατος ὢν δικαστῆς καὶ πλεονεξίαν πᾶσαν μισῶν, καὶ τοὺς πλεονέκτας κολάζων, Βαβυλωνίων καὶ Φοινίκων στασιασάντων ποτὲ, ἤκει πρὸς αὐτοὺς κελευσάσης τῆς Σεμιράμιδος· ὁ δὲ καὶ μόνον ὀφθεις διαλύει τὴν στάσιν· καὶ πρὸς φιλίαν συνάπτει τὰ γένη, τῷ τρόπῳ καὶ τῇ ἀρετῇ αἰδῶ καὶ ἐντροπὴν ἐμβαλὼν εἰς αὐτούς. Ἀριστείδης ἐπὶ τοσοῦτον ἐφίλει τὸ δίκαιον, ὥστε καὶ ἐξορίαν διὰ τοῦτο κατεδικάσθη, τῶν πλειόνων δύσχρηστον αὐτὸν ἡγουμένων· ὡσπερ ἐν Ῥώμῃ ποτὲ λέγουσι Μάρκιον τὸν στρατηγὸν διὰ δικαιοσύνην ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξελαυνόμενον τῆς πατρίδος· καὶ τῶν ἐχεφρόνων πενθούντων

αὐτὸν, ἐκεῖνος πρὸς οὐδὲν ἐχαυνώθη, ἀλλὰ τὴν γνώμην εἶχε στερεὰν καὶ ἀκλόνητον· Κέφαλος δὲ σχεδὸν παντελῶς ἀνέγκλητος ἔμεινεν ἂν, εἰ μὴ συκοφαντία τινὸς ἀπροβούλευτον ψήφισμα γέγονε κατ' αὐτοῦ, καίτοι γε ἀναιτίου ὄντος παντάπασιν· Ἀριστοφῶν δὲ κατηγορούμενος διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς ζωῆς, ἐπειδὴ μισοπόνηρος ἦν καὶ τοὺς κακοὺς ἀμυνόμενος, ὅμως ἅπαν κατηγορίας δικαστήριον ἐξενίκησεν. Εἰ δὲ λέγοι τις δυσχερὲς εἶναι τοιοῦτους ἄνδρας νῦν εὐερεθῆναι, ἀλλ' οὐκ ἄλλοθεν ἐστὶ τὸ αἴτιον, ἢ ὅτι περιφρονοῦνται μὲν οἱ καλοὶ, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ βελτίστη κρίνονται μοίρα· οἱ πονηροὶ δὲ προκρινόμενον ἐπιδιδόασιν καὶ αὐξάνουσι· πᾶν γὰρ τὸ ζητούμενον αὐξάνει τε καὶ παρῤῥησιάζεται· τὸ δ' ἀμελούμενον ἐλαττοῦται καὶ ἀποκρύπτεται· πόθεν γὰρ ἄλλοθεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τούτοις χρόνοις ἐσπάνισε τὰ τῶν λόγων καὶ μαθημάτων καὶ ἀπεσβέσθη, καὶ ἡ τῶν ἠθῶν κοσμιότης ἐφθάρη, ἢ πάντως ὅτι παρευδοκιμοῦνται μὲν οἱ τοῦ καλοῦ καὶ τῶν λόγων, καὶ ἐν οὐδενὶ λόγῳ τάττονται· ἐκλέγονται δὲ καὶ προτιμῶνται οἱ φαῦλοι ἐν τε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀξιώμασι, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πολιτικοῖς; καὶ οὐδὲ κρίνεται, πόσον εἰς εὐδοξίαν καὶ ἔπαινον, ἢ ἀδοξίαν καὶ ψόγον, συμβάλλεται εἰς τὴν πρώτην καὶ μεγίστην ἀρχὴν, τὸ ἢ τοὺς καλοὺς, ἢ τοὺς κακοὺς ἐκλέγεσθαι, καὶ καθιστᾶν ἱεράρχας καὶ πολιτάρχας, πραιτώρας τε καὶ στρατηγούς καὶ ἑτέρους προβιβασμούς; καὶ πόσον τὸ ὠφέλιμον ἢ τὸ ἐπιβλαβὲς περιγίνεται ἀπὸ τούτων, οὐ μόνον εἰς τὸ τοῦ λαοῦ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐν ἀξιώμασιν ὄντας· ἐν οἷς γὰρ ἄνθρωποις οὐκ ἔστιν ὁ κοσμήτωρ τῆς ψυχῆς λόγος, ἐν τούτοις ἐπικρατεῖ ἀλογία καὶ ἀπαιδευσία, καὶ ἡ τῶν φαύλων ἐπιτήδευσις ἔργων· ἐν οἷς δὲ πάλιν οὐ πάρεστι τὸ τῆς ἀρετῆς καλὸν, ἐξ ἀνάγκης ἀνευρυθριάστως καὶ ἀναιδῶς τὰ τῆς κακίας αἴσχιστα ἔργα πράττεται καὶ σπουδάζεται. Τί οὖν ἄλλο τὸν βασιλέα μέγιστον καὶ περιφανῆ καὶ περίδοξον καὶ διὰ πάσης γλώττης εὐφημούμενον, καὶ περιαδόμενον καὶ ἀγαπώμενον ἀπεργάζεται ἢ τὸ διὰ τιμῆς καὶ εὐμενίας ἄγειν καὶ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τοὺς λογιότητι καὶ ἀρετῇ καὶ συνέσει κεκοσμημένους; Τί δ' ἄλλο ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν ἀδοξον φήμην αὐτῷ προξενεῖ ἢ τὸ οἰκειοῦσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς ἀτάκτους καὶ ἀλόγους καὶ ἀσελγεῖς; τὸ γὰρ περιφρονεῖν μὲν καὶ ἀτιμάζειν τοὺς λόγῳ καὶ συνέσει πεπαιδευμένους, ἀναδέχεσθαι δὲ καὶ τιμᾶν τοὺς κατεγνωσμένους καὶ μακρὰν ὄντας τοῦ καλοῦ καὶ τῆς εὐτάκτου διαγωγῆς, δεῖγμα σαφές ἐστίν, ὅτι κακίαν μὲν ἐξαίρει καὶ ἀνυψοῖ, ἀρετὴν δὲ ἀποτρέπεται καὶ μισεῖ· καὶ θαυμάζει μὲν ἀλογίαν, τοὺς δὲ λόγους βδελύττεται. Τὸ δ' οὕτω κρινόμενον ὁμολογουμένως μετὰ τοῦ πλῆθους ἐστὶ καὶ τῆς αὐτοῦ συμφωνίας καὶ γνώμης. Διὰ ταῦτα πρέπον ἐστὶ καὶ ἀναγκαιότατον, ἐνδόξους καὶ ἐντίμους ποιεῖν τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας· ἴνα ὁ τοῦτο ποιῶν βασιλεὺς παρασκευάζῃ μὲν αὐξάνεσθαι τοὺς καλοὺς, οἰκονομῇ δὲ εἰς ἑαυτὸν παρὰ πάντων ἄπαιστον δόξαν καὶ κλέος.

IB'. Κεφαλή δὲ πάντων τῶν ἀγαθῶν πρέπει τὸν βασιλέα βλέπειν διὰ παντὸς πρὸς Θεὸν, καὶ κατὰ πᾶσαν ἰσχύν τε καὶ δύναμιν συντηρεῖν καὶ φυλάσσειν τὰ τῶν θεοφόρων Πατέρων περὶ εὐσεβείας ὅρια καὶ θεσπίσματα παντελῶς ἀπαράβατα καὶ ἀμετακίνητα, καὶ μὴ κατὰ τινὰ τρόπον τούτων καταμελεῖν· καὶ οὕτως ἐνδέχεσθαι παρὰ τοῦ ἔλεοῦντος Θεοῦ τὴν τούτων συντήρησιν καὶ κατόρθωσιν· καὶ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀπαρασαλεύτου καὶ καθαρᾶς ἐλπίδος μετὰ τὸ ἀποπληροῦν σπουδαίως πάντα τὰ εἰρημένα, μέλλουσι κατευθύνεσθαι τὰ ἔργα καὶ οἱ κόποι αὐτοῦ· καὶ οἱ ἀντίμαχοι αὐτοῦ καὶ πολέμιοι καταπίπτειν καὶ καταβάλλεσθαι. Οὕτω καὶ ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας ἐποίησεν, ὅποτε ὁ Σεναχεριμ στρατιὰν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ ἤγειρεν· ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν ἐκτὸς τῆς πόλεως χωρίων, ἀφηρεῖτο μὲν τὰς τροφάς, ἔφραττε δὲ τὰς πηγὰς, ἐξώρυττε δὲ τάφρους εἰς βάθος, κατησφαλίζετο δὲ τὴν πόλιν οἰκοδομήμασι προτειχισμάτων· ἐντὸς δὲ τῆς τοιαύτης πόλεως ἀπέταττε φύλακας, τοξότας καθόπλιζεν· ἔτι τε πελταστάς καὶ δορυφόρους καὶ σφενδονήτας, καὶ τοὺς ἐκ χειρῶν καὶ μηχανημάτων πετροπομπούς. Σὺν τούτοις ἐξελέγετο τοὺς ἀρίστους τῶν φρουρούντων ἐπιστάτας καὶ ἄρχοντας, καὶ τοὺς εἰς διατροχὴν τεταγμένους, καὶ πᾶσαν ἀσφάλειαν ἐμηχανᾶτο καὶ κατοχύρωσιν. Ὅμως καὶ ταῦτα πάντα ποιῶν, ἀπὸ μόνου τοῦ ὑψίστου Θεοῦ ἠλπίζε καὶ προσεδόκα τὴν ἀπολύτρωσιν· καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐν συντριβῇ καρδίας ἐζήτηι καὶ παρεκάλει τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν· διὰ τοῦτο οὐδὲ τῶν ἐλπίδων ἀπέτυχεν· ὁ γὰρ Σεναχεριμ ὁ θρασὺς καὶ ὑπέρογκος ἅμα τῷ προσβαλεῖν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων, ὑπὸ δειλίας μετὰμελος γεγονῶς, ἤρξατο φεύγειν· τοὺς δὲ στρατηγούς αὐτοῦ μετὰ πολλοῦ στρατεύματος ἐκεῖσε κατέλιπε, τὸν πόλεμον αὐτοῖς ἀναθέμενος. Ἀπέστειλε δὲ τῷ βασιλεῖ Ἐζεκία γράμματα βλασφημίας καὶ ὀνειδισμοῦς ἔχοντα, ἅπερ ὁ σοφὸς βασιλεὺς ἀναγνοὺς καὶ τὴν καρδίαν πληγείς, μετὰ πλείστης λύπης καὶ στεναγμοῦ καταλαμβάνει πρὸς τὸν ναόν· καὶ ἀναγνοὺς ἐν τῷ ἱερῷ τὴν ἐπιστολὴν, τὸν Θεὸν προκαλεῖ γενέσθαι τῶν βλασφημουμένων ἐκδικητὴν, ἰκετεύων τοιαῦτα· «Ἴδε, Κύριε Σαβαῶθ, ὅσα Σεναχεριμ ἐξ ἀπονοίας καὶ ἐπάρσεως ὀνειδίσεν εἰς τὸ ἅγιον. Σῶσον ἡμᾶς ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, Δέσποτα· γινώτω ὅτι σὺ εἶ μόνος Θεός·» τί οὖν; ὁ τοῖς στεναγμοῖς τῶν εἰς αὐτὸν ἠλπικότεων ἔτοιμος, ὁ συντρίβων πολέμους, ὁ καταβάλλων ὑπερηφάνους, ὁ θανατῶν ἀσεβεῖς, ὁ εἰς ἄδου κατάγων ἁμαρτωλοὺς, δεκαοχτὼ μυριάδας τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ χιλιάδας αὐτῶν πέντε, ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀναیرهῖ· καὶ οἱ τὴν τοῦ Θεοῦ πόλιν ἐν συντόμῳ ἐγκαυχώμενοι καταβαλεῖν ἀθλίως καὶ παρ' ἐλπίδα ἀποβάλλουσι τὴν ζωὴν, καὶ ἐν μιᾷ ῥοπῇ αἰχμαλωτίζονται τὰς ψυχὰς· μόλις δὲ ὁ Ἀσσύριος τηνικαῦτα τὸν ὄλεθρον ἐκφυγών, ὅπως ἂν αἰσθησιν λάβοι τῆς τοῦ βλασφημουμένου δυνάμεως, ὅπως ἂν αἰσχύνῃ περιβάλοιτο ὡς ἔνδυμα, καὶ ἀτιμίας πληρωθεῖ τὸ πρόσωπον, καὶ κατεγνωσμένος τὴν τῶν Νινευιτῶν

καταλάβοι· ὕστερον παρὰ τῶν αὐτοῦ παιδῶν, κατασφάττεται· ἀξίαν τιμωρίαν δοῦς, ὡς μετὰ βλασφημίας ἐκμανεῖς κατὰ τοῦ πεποηκότος Θεοῦ. Βασιλεὺς Ἰουδαίας ἦν ὁ Ἰωσαφάτ πολλῶν καὶ διαφόρων ἐθνῶν συμφωνησάντων κατ' αὐτοῦ, ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὸς μετὰ σπουδῆς ἠτοιμάσθη πρὸς ἀντιμάχησιν, συναθροίσας καὶ καθοπλίσας ὡς ἔπρεπε τὸν οἰκεῖον λαὸν, καὶ τὰ τῆς πολεμικῆς καθόσον ἦν δυνατὸν προδιαθέμενος ἄριστα. Πλὴν οὔτε τῷ πλήθει τῶν πολεμούντων ἐθάρρησεν, οὔτε τοῖς ὅπλοις, οὔτε τῇ κατὰ τὸν πόλεμον ἐμπειρίᾳ· ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν κραταῖον καὶ βοηθὸν καὶ παντοδύναμον Θεὸν καταφυγών· καὶ διὰ νηστείας καὶ δακρύων ὁ τε βασιλεὺς καὶ ὁ ὑπ' αὐτὸν ἅπας λαὸς ποιήσαντες εὐμενῆ, οὕτως ἦλθεν εἰς πόλεμον καὶ ἀντιπαράταξιν τῆς πολλαχόθεν συναχθείσης ἐκείνης στρατιᾶς. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ὁ μὲν βασιλεὺς Ἰωσαφάτ ἐπὶ τινος ὑψηλοῦ καὶ μετεώρου τόπου συνάγεται· καὶ τὰ τῶν ὑπεναντίων στρατεύματα κατ' ἀλλήλων μεθ' ὀρμῆς φέρονται· καὶ Ἰδουμαῖοι μὲν ὑπὸ Μωαβιτῶν καὶ Ἀμμανιτῶν φονεύονται πρότερον· πάλιν δὲ μικρὸν ὕστερον ἄμφω ταῦτα τὰ γένη κατακτείνονται ὑπ' ἀλλήλων· καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος ἀπὸ περιωπῆς καὶ ὕψους τὴν παράταξιν ἔχων, ἔβλεπε μόνον τὰς τῶν πολεμίων σφαγὰς, παντὸς τοῦ πλήθους τῶν ἀλλοφύλων ἐν ἡμέραις τρισὶν αἰχμαλωτισθέντος καὶ φονευθέντος. Ὁ δὲ τῶν θαυμάτων Θεὸς, ὁ πάντα μόνῳ τῷ βούλεσθαι οἰκονομῶν, καὶ τὴν τοσαύτην τροπαιοχίαν καὶ νίκην ἐπευδοκῆσας, μιᾷ γλώττῃ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης τὴν εὐχαριστίαν ἔλαβε καὶ τὸν ὕμνον· ἄνευ γὰρ πολεμικῆς συμμίξεως τὸ μέγα τοῦτο τρόπαιον ὁ βασιλεὺς ἔστησεν· ὥστε καὶ ὁ τρόπος ἔνθα τὸ θαυμασιώτατον ἔργον πεπλήρωται, ἐκκληρώσατο τὴν τῆς εὐλογίας ἐπωνυμίαν. Τοιαύτας ἀριστείας καὶ νίκας ἄνευ πολεμικῆς ποιούσιν οἱ βεβαίαν ἐλπίδα καὶ ἀκλινῆ πρὸς τὸν Θεὸν ἔχοντες· ταύτας δὲ προξενεῖ βίος σεμνὸς καὶ θεάρεστος ἀγωγή· ὃν γὰρ εὐφραίνει τις, καὶ ὑπ' αὐτοῦ πάντως φιλεῖται· ἔχει δὲ καὶ θάρρος πρὸς τὸν φιλοῦντα· ὁ δὲ οὐκ ἀποστρέφεται, οὐδὲ λυπῶν ἀποπέμπει· εἴωθε δὲ τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις συμβαίνειν. Διὰ τοῦτο καὶ τῷ Ἰσραὴλ κατορθοῦντι μὲν τοὺς θείους νόμους ὑπῆρχε τὸ κατορθώματα καὶ νίκας ποιεῖν· ἀθετοῦντι δὲ καὶ παραβαίνοντι τούτους, τὸ καταβάλλεσθαι· ὅτε μὲν γὰρ τὸν Θεὸν ἐξεξήτει, τὰ τούτου σχοινίσματα καὶ τὰ ὄρια ἐπλατύνετο, κατάσχεσις τῶν ἀλλοτρίων ἐδίδοτο, τείχη κατεβάλλοντο ἐξαίφνης, πόλεις ἐτοιμῶς ἠλίσκοντο, συντάξεις τῶν ἐθνῶν συνεκόπτοντο, χάλαζα τινασσομένη μετὰ βιαίας ῥύμης τε καὶ ὀρμῆς τοὺς πολεμίους ἐξεφόβει καὶ συνετάρασσεν· ἥλιος ἴστατο τοῦ δρόμου καὶ τὴν ἡμέραν παρακατεῖχεν, εἰς παντελῆ ἐξολόθρευσιν καὶ ἀφανισμόν τῶν ἐχθρῶν, Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ στρατηγοῦντος· τριακοσίοις ἀνδράσι τοῖς κυνηδὸν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ λείψασι καὶ οἶον μεθ' ἀρπαγῆς ἐκπιούσι τὸ ὕδωρ καὶ μετὰ τοῦ Γεδεὼν εὐρίσκομενοίς, καὶ τοσαύταις ὑδρίαις ὡς ἀγγεῖοις ὄστρακίνοις καὶ

λαμπάσι καὶ σάλπιγξι, μυριάδες πολεμίων διεφθείροντο· δυνάμει τε μιᾶς χειρὸς ἐν ποδὶ ἄροτρου ἑξακόσιοι ἔπιπτον. Πάλιν δὲ τῆ τοῦ Σαμψῶν χειρὶ διὰ σιαγόνος καὶ παρειᾶς ὄνου κατεκτείνοντο χίλιοι. Ἀλλὰ τις ἂν εἰπεῖν δυνηθεῖ τὰς εὐκολίας τῶν χρόνων ἐκείνων; τὰς εὐδοξίας, τὰς τῶν νοσημάτων καὶ θανάτων ἀποφυγὰς, τὰς ἐπαυξήσεις καὶ προσθήκας τῶν ἐνιαυτῶν εἰς παρέκτασιν τῆς ζωῆς; προδηλουμένη ἡλίου ἀναστροφῆ, καὶ πλείονι παρουσίᾳ φωτὸς μακροτέρων γενομένων τῶν ἡμερῶν· ἀνακοπὴν ποταμοῦ, πέτραν ὕδωρ ἐκβλύζουσαν ὡς καὶ λίμναν ποιεῖν· ὀρτυγομήτραν οὐρανόθεν καταπεμπομένην ὡς ὑετὸν, καὶ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν τρέφουσαν· Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διαίρεσιν, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἄνευ κινδύνου διαπεραιώσιν, καὶ τὴν τῶν Αἰγυπτίων διωκόντων καταπόντωσιν· στύλου πυρὸς καὶ νεφέλης προκαθοδήγησιν· Αἰγύπτου πληγὰς καὶ μάστιγας· τὴν ἐξ ἀνθρώπων πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἐπίδοσιν καὶ διαδοχὴν μετὰ πλήθους, τοῦ γένους, ὡς εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας καὶ ἐπέκεινα προχωρῆσαι αὐτὴν ἐκ τῆς ρίζης τοῦ Ἰακώβ· καὶ ταῦτα μυριάς περικυκλουμένου ἐπιβουλαῖς, ὡς κατὰ μέρος ἢ περ' αὐτῶν ἱστορία δηλοῖ. Ὅντως αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίαι εἰς τοὺς φυλάσσοντας τὰς αὐτοῦ ἐντολὰς νικῶσι καὶ λόγους καὶ φύσεως δύναμιν· ὥσπερ πάλιν οἱ ἐκτρεπόμενοι ἀπὸ τῶν δεσποτικῶν θείων προστάξεων, καὶ καταφρονηταὶ τούτων γινόμενοι, μεγάλοις δεινοῖς περιέπιπτον· χολέραις δηλονότι καὶ τρώσεσιν ἰοβόλων ὄφεων, σκορπίων τε καὶ ἀσπίδων· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σεισμῶν γῆς συγχώσεις καὶ δεσμούς ἀφίκτους ἐν ἀβύσσοις ὑπέμενον, καὶ ἐμπρησμούς ἀπὸ κεραυνῶν φλογώδεις καὶ ἐκτεφρώσεις δίκην κονιορτοῦ, τροπὰς ἐξ ἐχθρῶν, καὶ πτώσεις διαβεβοημένας· ἔτι δὲ πόλεων ἐκπορθήσεις, τῶν οἰκείων ἀνδραποδισμούς καὶ ἀπαγωγὰς καὶ καταδουλώσεις, ἐμφυλίους μάχας τε καὶ σφαγὰς· πρὸς τούτοις ἀνομβρία κατεξηραίνοντο, καὶ ἀφορία καρπῶν, καὶ λιμοῖς κατετήκοντο· συνέθλιβον δὲ μᾶλλον αὐτοὺς καὶ ἀέρων φθοραὶ, ἐξ ὧν καὶ λοιμῶδεις ἀποτίκτονται νόσοι καὶ συντριβαὶ σωμάτων, διαμονίων καὶ πονηρῶν πνευμάτων διενοχλήσεις ἐπίεζον δεινῶς ἀποπνιγόντων τε καὶ στρεβλούντων· λέπραι καὶ ἀργίαι μελῶν, σπλάγχμων σήψεις καὶ διαβρώσεις, καὶ ὀδύνη μετὰ πολλῆς δριμύτητος πλήττουσαι, ὥσπερ ὁμοῦ συνδραμοῦσαι. Ἀλλὰ τίς ἂν δυνηθεῖ ἀπαριθμεῖν τῶν καταφρονητῶν Θεοῦ τὰς ποινὰς τε καὶ τιμωρίας, καὶ τοὺς κατὰ καιρικὰς περιόδους ἀφανισμούς; Τὰ δὲ μετὰ τὴν τοῦ παρόντος βίου τελευτὴν δικαιωτήρια ἐν τῷ μέλλοντι κατὰ πολὺ τῶν εἰρημένων εἰσὶ λυπηρότερα· ὅσῳ καὶ τὸ διηνεκὲς καὶ μόνιμον καὶ ἄπαυστον ἔχουσι· τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ κάκιστον· ἐκείνοις γὰρ τοῖς αἰωνίοις κολαστηρίοις οἱ μὴ ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ ἐπιστρέφοντες παραπέμπονται, ἀνυπομόνητον τὴν αἰσχύνην κληρούμενοι· οἱ δὲ γε πρὸς τὸν Κύριον ἀποβλέποντες, καὶ τὰς ἐαυτῶν πράξεις καὶ τὰ διανοήματα ἔμπροσθεν τιθέντες αὐτοῦ, ἐν μὲν τῷ κόσμῳ καὶ τῷδε τῷ

βίῳ ἔχουσι τὸ παρὰ πάντων ἐπαινέσθαι τε καὶ θαυμάζεσθαι, τὸ ἐν ταῖς εὐφημίαις μνήμην ἔχειν διὰ παντός, τὸ κατὰ νοῦν εὐφροσύνην ἔχειν καὶ ἡδονήν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ὧν πράττουσι, καὶ ἐκ τῆς ἐλπίδος τῶν ἀμοιβῶν. Αὐτὰ δὲ τὰ ὑπερκόσμια καὶ αἰώνια ἔπαθλα ποῖα γλῶσσα ἰσχύσει διηγῆσασθαι; Ποῖος ὀφθαλμὸς ἐθεάσατο; Ποῖον οὖς ἤκουσεν; ἐπὶ τίνος ἀνθρώπου καρδίαν ἀνέβη; Ἀκατάληπτός ἐστιν ἀνθρώπῳ παντὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἢ εὐτρεπισθεῖσα ἀπόλαυσις τοῖς ἐξ ὅλης ψυχῆς τὸν Θεὸν ἀγαπήσασι, καὶ ἡ λαμπρότης, καὶ ἡ ἀγαλλίασις καὶ ἡ δόξα. Ὁ τοίνυν τοσαύτην εὐδοξίαν καὶ εὐκλειαν, καὶ τοσοῦτων ἀγαθῶν πλῆθος ἀποδιώκων διὰ ματαίαν ἐπιθυμίαν καὶ ὄρεξιν, τὴν δὲ διπλὴν ἀδοξίαν καὶ ἀτιμίαν μετὰ τῶν ἀνυποίστων ὀδυνηρῶν ἐκείνων ἀντιλαμβάνων, πόσης ἀλογίας καὶ ἀφροσύνης κρίνεται ἄξιος;

Γ'. Καίτοι γε πλεῖον εὐρήσει τις ἐν τῷ παρόντι βίῳ τὸ ἀνήδονον τοῦ νομιζομένου ἡδέος, ὅταν ὁ νοῦς ἀπὸ τῶν παθῶν ἀγλῦος καθαρεύῃ ποσῶς, καὶ γνωρίσῃ ἑαυτὸν ἐν τοῖς ῥυπάσμασι καὶ μολυσμοῖς κατακυλιόμενον τῆς ἐμπαθοῦς ἀσελγείας, καὶ παρὰ τῶν πλειόνων εἰς παρομίαν τὸ, ὅτι ἐν βορβόρῳ, περισυρόμενον καὶ καταγελώμενον. Γινώσκωμεν δὲ τὸν κεκρατημένον ἐν τοῖς τοιοῦτοις ὑποπεύοντα προχείρως τοὺς μὴ τοιοῦτους αὐτοῦ, καὶ οὕτω τὴν κακὴν ταύτην ὑπόψιν ἀξάνοντα· ποτὲ μὲν ἐξαπατώμενον ἐξ ἀπονοίας ἀλογίστου καὶ ἄφρονος, ποτὲ δὲ καὶ ἐκ ψευδῶν λόγων ἐξ ὑπονοίας τινῶν βασκάνων παρασυρέντα· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀνοίγει τὴν παρεῖσδυσιν τῆς συκοφαντίας, ὡς ἡ τῆς συνειδήσεως ἐπὶ τοῖς κακοῖς προκατάγνωσις. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς, αὐτοκράτωρ τῶν ἀλογίστων ὁρμῶν, τὴν κεφαλὴν ἔχει ἐστηριγμένην ἐν οὐρανῷ· καὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἑαυτοῦ τιμῆς καὶ ἀξίας καὶ λαμπρότητος βλέπων, παντὸς ψευδῆ καὶ μάταια λέγοντος, οὐδαμῶς ἐπιστρέφεται· πάσης φλυαρίας οὐδόλως ἀκούει, μηδὲν ἐπίσογον γινώσκων εἰς ἑαυτόν· ὥσπερ γὰρ ὁ τὰ τῆς ὑβρεως ἔργα πράττων ἀφ' ἑαυτοῦ ἔχει τὸ ἄτιμον, οὕτως ὁ τὰ ἐπαίνου ἄξια ποιῶν οἴκοθεν ἐστὶ τιμώτατος, κὰν μυριοί ματαίως ἐξυβρίζωσι κατ' αὐτοῦ. Εἰ μὲν τὸ ἔργον καταγνώσεώς ἐστὶν ἄξιον, ἐπιμελητέον πάσῃ σπουδῇ διορθώσασθαι τοῦτο· πολλῶ μᾶλλον παρ' ὃ Αἰγύπτιοι, καθ' οὓς εἶχον ἀπὸ συνηθείας ποιεῖν καθαρμούς τῶν ψυχῶν· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ὁ φλυαρῶν ὡς μαινόμενος ἄξιος παραβλέπεσθαι· ἀρχαία καὶ νουνεχῆς ἐστὶ τοῦτο νομοθεσία· οὐδὲν γὰρ βλάπτειν ὁ ἐν παραβύστῳ καὶ γωνίᾳ ὑβρίζων τὸν ὑπὸ πάντων ὡς ἀφ' ἐνὸς στόματος ἐπαινούμενον. Εἰ δ' ἴσως καὶ λύπη τις τὴν ἀπὸ τοῦ ὑβρίζοντος λοιδορίαν ἐγέννησε, ἄξιον ἐκκόψαι τὴν ῥίζαν, καὶ πᾶς τις ἂν ἴδοι ταχέως συναπομαραινόμενον καὶ τὸ βλάστημα. Ὅμοιον γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐποίησε Φίλιππος· ἐπεὶ γὰρ ὁ Παρμενίων κατήγορος ἐγένετο πρὸς αὐτὸν ὡς ὁ Νικάνωρ ἐξύβρισε κατ' αὐτοῦ, ἀκριβῶς ὁ Φίλιππος ἀνεψηλάφησε τὴν αἰτίαν· καὶ τὴν τοῦ Νικάνωρος ἀπὸ λιμοῦ

ἔνδειαν καὶ στέρησιν εὐρηκῶς, εὐπορον καὶ πλούσιον τὸν δυσφημοῦντα ἀπέδειξεν. Ὁ δὲ ἔκτοτε οὐκ ἐπαύετο τὸν εὐεργέτην ἀποσεμνύνων καὶ ἐκθειάζων· μαθόντα δὲ τοῦτο τὸν βασιλέα, κήρυκα πέμψαι καὶ διαφημίσαι καὶ δῆλον ποιῆσαι πρὸς ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν, ὅτι οἱ ἄρχοντές εἰσιν αἴτιοι ἑαυτοῖς καὶ τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν λοιδοριῶν· εὐποιήσας γὰρ τὸν Νικάνωρα, ἐνδεῶς ἔχοντα, ὡς εἴρηται, καὶ λιμώττοντα, καὶ διὰ τοῦτο δυσφημοῦντα, θερμότατον ἐπαινέτην μετὰ τοῦτο πεποίηκεν ἑαυτοῦ. Εἰ δ' ἴσως πονηρόν ἐστι τὸ διαγγελόμενον, ἄξιον ἐξακριβοῦσθαι καὶ διερευνᾶν αὐτὸ μάλιστα· καὶ φανεροῦ τοῦ τολμήματος γινομένου, σωφρονίζειν μετὰ χρηστότητος καὶ οὐκ ἔξω τοῦ πρέποντος ὄρου τὸν πλημμελήσαντα· ἐπεὶ τοῦτο κόσμος ἐστὶ διαφερόντως πρέπων τῷ βασιλεῖ. Πολλοὶ δὲ πεπόνθασιν ἄδικα παρὰ τῶν ὑποβαλλόντων ῥαδιουργίας καὶ δολιότητος, τῇ τοῦ ψεύδους ἐπικαλύψει ἀπατωμένου τοῦ κρίνοντος· ὥσπερ οἱ μὴ τῇ βασάνῳ καὶ τῇ λυδία λίθῳ τὰ ὑπὸ τῆς τοῦ χαλκοῦ βαφῆς παρατρίβοντες κατασοφίζονται πολλάκις, καὶ τὴν νεοθευμένην ὕλην φαντάζονται ὡς χρυσόν· τινὲς δὲ καὶ οὐδαμινὴν ὕελον ὑπολαμβάνουσι λίθον τιμίαν καὶ καθαρὰν, τοῦ νόθου καὶ ἐξωτερικοῦ χρώματος τὴν ὀρατὴν συγχέοντος δύναμιν, ἢ μὴ πεπειραμένην, ἢ μὴ περιεργασαμένην, ἢ καὶ ἀσθενεστέραν ἴσως ὑπὸ τινος πάθους γεγεννημένην· οὕτω δὲ καὶ ψεῦδος κατασκευασθὲν μετὰ μηχανῆς, συγχέει τὸν λογισμὸν, ἢ δι' ἀπειρίαν, ἢ δι' ἀμέλειαν τὴν ἀκριβῆ ἐξέτασιν παραιτούμενον, ἢ τεταραγμένον ὑπὸ θυμοῦ καὶ ὀργῆς διὰ μέγιστον, ἔγκλημα. Εἰ δὲ τὸ κατηγορούμενον ἐστὶν ἐν ὑποψίᾳ καὶ ἄλλοτὲ ποτε τὸ τοιοῦτον πρόσωπον ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις ἔφθασε κατηγορηθῆναι, ἢ καὶ ὁ κατηγορὸς εὐνοίας καὶ ἀληθείας κέκτηται δόξαν, πολὺς ἐστὶν ἐντεῦθεν ὁ κίνδυνος. Ἀλλὰ τούτων ἀπάντων ὁμοῦ συνελθόντων καὶ μὴ δυνηθέντων παρασαλεῦσαι τῆς ὀρθῆς κρίσεως τὸν κριτὴν, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον γίνεται φανερόν καὶ θαυμάζεται τῆς τούτου φρονήσεως τὸ στερεὸν καὶ ἐδραῖον καὶ κατωχυρωμένον καὶ βεβηκός καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἀνδρικόν καὶ γενναῖον.

ιδ'. Ταῦτα ὁ μετὰ πολλῆς εὐνοίας συντεθειμένος παρ' ἐμοῦ λόγος οὗτος ὁ πενιχρὸς, ὥσπερ ἄλλο τι χρέος, προσφέρει τῷ βασιλεῖ· πίστιν ἐντεῦθεν διδοὺς καὶ πληροφορίαν τῆς ἡμετέρας ἀκραιφνοῦς καὶ καθαρᾶς μετὰ προαιρέσεως δουλείας τε καὶ ὑποταγῆς· καὶ ὁ βασιλεὺς ἠδέως καὶ ἰλαρῶς καὶ εὐμενῶς αὐτὸν προσδεξάμενος, τὰ κρεῖττονα δὲ καὶ πλείονα παρὰ τῶν ἐλλογιμωτέρων καὶ σοφωτέρων ἀπαιτήσας, δίκαιον ἀπαραίτητον ἔχει ἐνθεῖναι καὶ φυλάξαι αὐτὰ ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς, καὶ κατέχειν καὶ συντηρεῖν ἄσυλα καὶ ἀμετακίνητα, ἀσφαλῶς καὶ καλῶς συγκλείσας καὶ ἀρμοσάμενος τὰς θύρας αὐτῆς, καὶ κλείθροις καὶ μοχλοῖς ἰσχυροῖς στηρίξας μετ' ἀσφαλείας, καὶ φύλακας ἀνυστάκτους τε καὶ ἀγρύπνους ἐπιστήσας αὐτοῖς· καὶ οὕτω λοιπὸν

θησαυρίσας πλοῦτον βασιλικῆς μεγαλειότητος ἄξιον, καὶ μεγαλοπρεπῶς καὶ αὐτοκρατορικῶς ἀπολαύων αὐτοῦ, ὀφείλει μεταδιδόναι φιλοτίμως καὶ δαψιλῶς πᾶσι τοῖς ἀρχομένοις· ἵν'οὕτως αὐξάνωσι τὰ καλὰ καὶ πληθύνωνται, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον διαδόσιμα γίνωνται· πάντως εἰς παράδειγμα καὶ ἀρχέτυπον βλέπόντων τὸν βασιλέα οὕτω κεκοσμημένον, καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ παριστῶντα καὶ δεικνύοντα ἑαυτὸν εὐράμενον τὴν κρατίστην καὶ ἀληθεστάτην εὐδαιμονίαν, καὶ τὴν ἀποκειμένην ἀπὸ ταύτης ἀτελεύτητον καὶ αἰωνίαν μακαριότητα.

